

בשביל להשתמש, נמצא שבדאי נהנה.

מה) תוס' ד"ה רבי ישמעאל. הקשה דלרבי ישמעאל דאמר דאין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת משמע דנמשך אל הפתילה והא הוא עצמו אמר כל היוצא מן העץ אינו נמשך דאינו נמשך ועטרן שהוא מהעץ בכלל, וי"ל עפ"י מש"כ תוס' ד"ה בעמרניתא (לעיל כ' ע"ב) דאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר חוץ.

דף כ"ז ע"ב

מו) גמ', רשב"א ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד. ופי' רש"י שמה שר"ש בן אלעזר נקט כל היוצא מן העץ הוא לאו דוקא, דה"ה נוצה של עיזים וכל מידי דלאו צמר ופשתים, ואידי דנקט יוצא מן העץ לענין סוכה נקט נמי לענין טומאה. ובריטב"א (החדשים) הוסיף עוד טעם להא דנקט "יוצא מן העץ" והוא משום דבמשנה לקמן כז: נקט לישנא דיוצא מן העץ לענין טומאה, נקט איהו נמי האי לישנא. **והרשב"א והרמב"ן** כתבו דמשום דבעינן לומר חוץ מפשתן שהוא יוצא מן העץ לכן נקט כל היוצא מן העץ.

מז) גמ', דתני דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם וכו' מה להלן וכו'. הקשה השפת אמת שבמקומות אחרים דרשינן איפכא כגון בפסחים כא: כל מקום שנאמר לא יאכל וכו' אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בבבילה. ולא אמרינן שנלמד מנבילה לכל מקום שיהיה מותר בהנאה, וכן בסוטה ב. ילפינן מדכתבה התורה עד אחר, דכל מקום שנאמר בתורה עד סתם הוי שנים, ולא ילפינן להיפך שכל מקום הוי גם עד אחד, [והוכיח שאין לומר דהוי פלוגתא בזה], וכתב דאפשר דהכא כפל הפסוק דכתיב והבגד כי היה בו נגע בבגד צמר וכו' דהו"ל למכתב והבגד צמר וכו', וסיים דצ"ע בכללי הש"ס. ובהגהות הגרי"מ בידרמן על שם חילק דבסוגיות הנ"ל, ע"כ לא בא ללמד שלא יאכל היינו דוקא אכילה ועד אחד היינו עד אחד, כי זו המשמעות הפשוטה של הפסוק ולא בעי לימוד מיוחד, ע"כ דאתי ללמד כמו שלימד, מה שאין כן בבגד דודאי הוי חידוש דבגד דוקא צמר ופשתים, וכגמ' בב"ק עז: הכא מענינא דקרא והכא מענינא דקרא, וכן משמע ברא"מ פרשת שמיני גבי עגל בן שנה.

מח) גמ', מה להלן צמר ופשתים וכו'. הקשה הצ"ח הא בכלאים נמי כתיב צמר ופשתים, וא"כ הו"ל להו ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמד, ותירץ דאיצטרך תרוייהו, דמנגעים לא הווי ילפינן לכלאים להתיר שאר מינים אלא בהעלאה בלבד אבל לא בלבישה כיון שנהנה, ומכלאים לא הייתי לומד לנגעים למעט רק שלש על שלש בשאר בגדים, אבל שלשה על שלשה הו"א שיטמא גם בשאר בגדים.

מט) גמ', רבא אמר שלשה על שלשה בשאר בגדים וכו' לר"ש בן אלעזר אית ליה. הקשה התוס' רי"ד אי בשלשה על שלשה טמא אם כן שלש על שלש הווי בלאי כלים, ואמרינן בסוכה טז. שאין מסככין בבלאי כלים, ומוכח התם בגמ' דגדר בלאי כלים הוא דאי השיעור מקבל טומאה, פחות מהשיעור הווי בלאי כלים, ואיך אמר ר"ש בן אלעזר דמסככין בשלוש על שלוש, ותירץ דרבא יסבור דלרשב"א מסככין בבלאי כלים, וכמאן דסבירא ליה הכי התם בסוכה טז: דדחי מאי דבעי לסיועיה לרבי אמי ממשנה

דהמקרה בארוכות המטה.

נ) גמ', דכולי עלמא מיהת שלוש על שלוש וכו' "מנלן". וכתב הפני יהושע דלכאורה כל הנך שיעורים של ג' על ג' בבגד למדרס ושק ד' על ד' ועור ה' על ה' ומפץ ו' על ו', הלכה למשה מסיני, דלא מצא בשום ספר טעם אחר לכל הנך שיעורין, וא"כ מ"ט שאלה הגמ' "מנלן" אשיעור ג' על ג', וכתב דדוקא לענין טומאת מדרס או בשק ועור ומפץ שהתורה לא נתנה שיעור כלל על כרחך דהווי הלכה למשה מסיני, מה שאין כן לענין שיעור בגד לנגעים ושרצים פשיטא לגמרא דלא הווי הלכה למשה מסיני, דהא כתבה התורה בגד, ובעינן למידע מה נקרא בגד, אם הראוי לעניים או לעשירים.

נא) גמ', תרי מיעוטי כתיבי חר למיעוטי משלש על שלש וחד למיעוטי משלשה על שלשה. בספר אשי ישראל הקשה לרבא דסבירא ליה דרשב"א מרבה בשרצים שאר בגדים בשלשה על שלשה מ"או בגד", ובעי ריבוי לכך, אם כן מוכח דבנגעים לא מטמא בשלשה על שלשה, דאי היה מטמא לא היה צריך לימוד בשרצים לטמא, דהא את המיעוט בשרצים ילפינן מנגעים ובודאי לא נמעט יותר מנגעים עצמם, וא"כ מ"ט בעי פסוק למעט שלשה על שלשה בנגעים. ותירץ דהוי מוקמינן ריבויא ד"או בגד" בשרצים לשלש על שלש, ולא אתי למיעוטי הק"ו דרבי ישמעאל דלא נדרוש ליה כלל, או הווי מוקמינן ליה לציצית כלדקמן.

דף כ"ז ע"א

נב) גמ', נפקא ליה מ"או בגד" וברש"י ד"או" ריבויא הוא. והקשה השפת אמת מ"ט בעי תרי מיעוטי כדלעיל והריבוי ד"או", לא לכתוב הא ולא הא. ותירץ עפ"י מה שכתב המהר"ם כאן דבנגעים לכולי עלמא אינו טמא אלא צמר ופשתים אפילו ג' על ג', ושאר מינים לא מטמאו כלל אפילו שלשה על שלשה, והא דפליגי לענין שרצים (ושאר טומאות) דוקא, וכתב השפת אמת דהמהר"ם לא הביא ראיה לדבריו, ואדרבה מלשון הגמרא לעיל "דכולי עלמא מיהת שלש על שלש בצמר ופשתים מטמא וכו'" משמע דפליגי נמי בנגעים בשלשה על שלשה בשאר בגדים, דאל"ה לא היה צריך לפרש בצמר ופשתים, וכתב דאולי ראיית המהר"ם מכח הקושיא הנ"ל, וכתב דנראין דבריו וכן מדויק מרש"י לקמן ד"ה ה"ג דרב פפא וכו'.

נג) תוס' ד"ה תלמוד לומר או בגד. בתוה"ד מכל מקום כי פריך ואביי וכו'. וכתב המהרש"א דאין לומר שקושית הגמרא על אביי כיון דשקולים ב' הדרשות כיון דלא דרשינן לשאר בגדים לא נדרוש נמי לאריג כל שהוא, דא"כ לא הוה משני מידי. **תוס' ד"ה מניין לרבות וכו',** כתב הרש"ש במחילה מכ"ת דנעלם מהם ירושלמי (פ"ט דכלאים) והביאו שם הר"ש ברה"פ הובא ברש"ש (שם) דיליף מקרא דצמר סתם היינו דוקא של רחלים.

נד) גמ', רב פפא אמר אף כל לאתווי כלאים. כלאים בהדיא כתיבי ביה וכו'. הטור יו"ד סימן רח"צ ס"א הביא הפסוק דבגד כלאים שעטנו וכו' וכתב דאין כלאים אלא צמר ופשתים דכתיב לא תלבש שעטנו צמר ופשתים. והב"ח הקשה מ"ט הקדים הפסוק דובגד וגו' ולא כתב בפשיטות דאין כלאים אלא מצמר ופשתים דכתיב לא תלבש שעטנו צמר ופשתים. וכן כתב הרמב"ם פ"י

שהזמן גרמא, וא"כ לומד באופן אחר, כתבו התוס', דאפשר לדלידיה נשים חייבות בציצית מסמוכין וכתבנו דר' שמעון במנחות מג. שמחייב נשים בציצית, עוד הקשו בתוס' יבמות שם שנדרוש את הסמוכים להיפך לפטור נשים בכלאים וכתב דשמא איכא שום ריבוי בכלאים.

נח) גמ', וראיתם אותו פרט לכסות לילה. וברש"י כסות המיוחד ללילות. והטור ושו"ע או"ח סימן יח סעיף א' כתבו דהרמב"ם פ"ג מהל' ציצית ה"ח והרא"ש בריש הלכות ציצית פליגי, דלהרמב"ם הכל תלוי בזמן הלבישה, אי לבש ביום חייב ואם לבש בלילה פטור, ולהרא"ש הכל תלוי ביעוד הכסות דאי מיוחד ללילה פטור אפילו לבשו ביום ואם מיוחד ליום [או ליום ולילה] חייב אף בלילה. והחזון איש או"ח סימן ג' ס"ק ל"ד תמה שבדברי הרמב"ם פ"ג מהל' ציצית ה"ח כתב רק שכסות יום שלבשה בלילה פטור, אבל להיפך שמחויב על כסות לילה שלבשה ביום לא שמענו מדבריו, וא"כ אפ"ל שסובר כר"ן בקידושין פ"ק [הביאו החזון איש שם] שכתב להדיא שחייב רק בכסות יום ביום ומנין שסבירא ליה שכסות לילה ביום חייבת. ובאמת הטור עצמו הביא שיטת י"א דסבירא לה הכי, ובאמת כבר כתב הב"ח בריש סימן י"ח, דראיית הטור מלשון הרמב"ם שכתב מותר ללבוש ציצית בלילה ובלבד שלא יברך ומאימתי מברך עליה בשחר וכו'. ודייק לשון "עליה" דקאי על הכסות שלבש בלילה דהיינו כסות לילה, ואעפ"כ מברך עליה ביום, אולם בנוסחי דידן ברמב"ם פ"ג מציצית ה"ח כתב ומאימתי יברך "על הציצית", וכתב הב"ח שלפי זה אין ראייה לשיטת הרמב"ם. אולם הפרישה שם ס"ק ג' דייק לשון "עליה" ברמב"ם להיפך, דע"כ קאי על כסות יום דמברך עליה ביום, ומלשון עליה משמע דהכסות שלבשה בלילה ולא בירך עליה היתה כסות יום, אולם בבית יוסף ביאר דברי הטור שדייק מדברי הרמב"ם לפטור כסות יום בלילה באופן אחר מדברי הב"ח עיי"ש, ויעוין עוד בדרישה שהאריך בזה.

נט) גמ', פרט לכסות לילה. כתב החזון איש (או"ח סימן ג' ס"ק ל"ה ד"ה סימן י"ח) דלכאורה נראה בטעם הפטור בכסות לילה משום דלבישת לילה חשיבא כ"תשמיש כלים" [ולא חשיבא מלבוש], ואף דלבשה ביום כיון שאינו בגד המיוחד ללבישה לעת הזו אינה מחייבת, אולם הקשה דהרי גם תשמיש כלים אם הוא מיוחד ללבישת עראי חייב בציצית, וא"כ גם כסות לילה אף אי יחשב כתשמיש כלים מכל מקום הא מיוחדת לשינת עראי ביום, דהא ממשיך לישן בבוקר, ותירץ דצ"ל כיון שנמשכת שנתו מהלילה ואינו לובשה לארעי תשמיש זה נקרא עראי שפל, וגרע מיוחד הכסות ללובשה עראי ביום.

ס) גמ', מרבה אני כסות סומא שישנו בראיה אצל אחרים וכו'. הקשה השפת אמת דלכאורה י"ל נמי איפכא לרבות כסות לילה שישנו עכ"פ בראייה ביום מה שאין כן כסות סומא שאינו בראייה אצלו כלל, ובהגהות הגר"מ בידרמן תירץ עפ"י הפוסקים (עיין באות הקודמת) שכסות לילה הוא המיוחד ללילה, וא"כ אין לחייבו משום שישנו בראייה ביום כיון דאינו מתכסה בו ביום.

סא) משנה כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו וכו'. וברש"י אין מדליקין בו - לעשות פתילה מקנבוס, ובגד קנבוס מצמר גפן. ותוס' פליגי וסבירא להו דמדליקין בהם. ובמרומי שדה הביא ראייה

מהל' כלאים ה"א, ותירץ דהרמב"ם פסק כתנא דבי ר' ישמעאל דכל מקום שכתוב בגד היינו דוקא צמר ופשתים, וכמו שפסק בהל' ציצית בפ"ג ה"ב דנוהג רק בצמר ופשתים, וכאוקימתא דר"נ בר יצחק בסוגיין לקמן, הלכך לא הוצרך לפרש את הפסוק של ובגד כלאים וכו' דבפשטות הווי דוקא צמר ופשתים, אבל הטור לא סבירא ליה כתנא דבי ר' ישמעאל וכן בציצית (או"ח ריש סימן ט') פסק כהרא"ש דכל בגדים חייבים בציצית, ולשיטתו הוצרך לפרש דאף דכתוב ובגד כלאים וגו' היינו דוקא צמר ופשתים דילפינן מלא תלבש שעטנו וגו' וכדילפינן הכא בק"ו העלאה מלבישה.

נה) גמ', ולא ק"ו הוא ומה לבישה וכו' העלאה לא כ"ש. הקשה בספר אשי ישראל דלפי מה שנפסק (בשו"ע) יו"ד סימן ש"א דלבישה אסור אפילו באינו מתכוין, ובהעלאה אינו אסור רק מתכוין שפיר איצטריך לאשמועינן בהעלאה דהוא בכונה, וסלקא דעתא דמשו"ה כל תרי מיני אסור קמ"ל שלא, וצ"ע.

נו) גמ', אלא דרב פפא בדותא היא, הקשה השפת אמת דלכאורה אפשר לישיב דברי רב פפא דאתי לומר דבעינן דוקא שהצמר ופשתים יהיו מחוברים יחדיו, אבל בגוונא דבגד משי שבצידו האחד חוטי פשתן ובצידו השני חוטי צמר אינו כלאים, דהמשמעות הפשוטה של הפסוק בגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך משמע גם באופן שהשעטנו מחוברים לבגד סתם שאינו מצמר ופשתים, ולכך בעי רב פפא לאתווי "בגד כלאים" דבעי שהבגד עצמו כלאים דהיינו מצמר ופשתים ולא בגד משי שמחובר לו צמר ופשתים, וכתב דאפשר שהגמ' סבירא לה דאף בכהאי גוונא אסור ונשאר בצ"ע. (ובהגהות הגר"מ בידרמן על השפת הביא דכן דעת הרמב"ם פ"י מהל' כלאים, ודעת הרא"ש בנדה סימן ט"ו (הל' כלאי בגדים) להתיר באופן דומה היינו עורות התפורות בפשתן תחת בגדי צמר. ובטושו"ע יו"ד סימן ש' סעיף ה' הכריעו להקל). עוד הקשה השפת אמת מ"ט דחתה הגמ' דברי רב פפא, הא אפשר הי' לומר דהלאו של לא תלבש שעטנו הוא לאו בפני עצמו, וא"כ על צמר ופשתים ילקו ב' פעמים, גם מפסוק זה וגם דהוא בכלל שאר בגדים, ועל שאר בגדים ילקו רק מפסוק דבגד כלאים וכו', ואתי רב פפא ללמד דגם הפסוק דבגד כלאים וכו', הוא רק בצמר ופשתים.

דף כ"ז ע"ב

נז) גמ', ציצית בהדיא כתיב לא תלבש שעטנו וכו'. והיינו דדרשינן סמוכים משעטנו לציצית. והביא הריטב"א (החדשים) קושית ה"ר יעקב דאורליאנ"ש כיון דדרשינן סמוכים יהיו הנשים חייבות בציצית דנימא כל דאיתיה בלא תלבש איתיה בגדילים תעשה כדרש"י בפסחים מג: לענין אכילת מצה, ותירץ דמדדרשינן [לקמן] מאשר תכסה בה לרבות סומא, ע"כ דלא דרשינן להאי סמוכין, דא"כ אשר תכסה בה מיותר דילפינן לסומא מדאיתיה בלא תלבש שעטנו, והריטב"א תירץ, כיון שאפשר לדרוש מהסמוכין דרשה אחרת [והיינו לצמר ופשתים], לא סתרינן מחמת זה לכלל שכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, ובתוס' יבמות ד. ד"ה דכתיב וכו' תירץ דהא דנשים פטורות במצות עשה שהזמן גרמא ילפינן לחד מ"ד בקידושין לה. מהיקש לתפילין, והיקש עדיף מסמוכים. ולמאן דסבר התם דתפילין לאו מצות עשה

ידע היכן הוא בדברי חז"ל. ודברי הרש"ש תמוהים מאוד דהא כאן בסוגיין דברי רש"י מבוארים שלא למד כהתוס', דהרי פי' בסוגיין בד"ה ממשכן. דלא הוה ביה שום יוצא מן העץ אלא פשתן, כדכתיב עשר יריעות שש משור. דהיינו שהלימוד הוא לא מהאהל שהי' במשכן אלא מעצם המשכן, ובד"ה אף כאן קרשים, פי': ואימא דעץ נמי איקרי אהל, וכוונתו דאי משכן קרוי אהל והוא נעשה גם מקרשים הרי דקרשים נמי איקרו אהל. ובד"ה משכן קרוי משכן. כתב, כגון עשר יריעות שש משור, ומשכן איקרי אהל. דכתיב (שמות לט) את משכן אהל מועד, דהיינו ממש כמו שפי' לעיל, דיריעות השש נקראו משכן ונקראו אהל, ובד"ה מה תחתון, שוב כתב, עשתי עשרה יריעות עזים לאהל על המשכן, דמשכן היינו עשר יריעות המחוברות בקרסי זהב, הרי דהלימוד הוא לא ממה שנקרא אהל אלא ממה שנקרא משכן והוא נקרא אהל. ועיין עוד ברמב"ן שפי' מפורש כן ח"ל פי' כל מה שבמשכן קרי אהל וכו' כלומר ומה מצינו במשכן שהקרשים קרויים משכן שכל שנקרא משכן נקרא אהל מדכתיב משכן אהל. וכו' משום דמשמע משכן של אהל דהוא יריעות של דעזים, עייש"ה. וכן בריטב"א (החדשים) כתב ח"ל בתוה"ד י"ל דממשכן הוא דגמרין שהיה מיריעות שש משור ומשכן קרוי אהל אי מדכתיב משכן אהל מועד אי משום דמתרגמינן אהל משכנא וכו' עייש"ה.

סז) גמ', תחש שהיה בימי משה קמיבע"ל טמא היה או טהור היה. הקשה הפני יהושע לצד שטהור היה, אם כן מה שהגמרא אמרה לעיל הדר אהרריה קרא מקיש עליון לתחתון וכו', הא לפי הצד שגם התחש היה טהור, לא בעינן להיקש, דמאי שנא תחש ממכסה האילים, ותיריך דההיקש כאן שונה משאר היקש, דהדרשא מהסמיכות, דהכא ליכא למימר הכי, כיון שהכל נכתב על הסדר לענין ציווי משא הלויים שזהו סדר הדברים, וממילא בודאי שאין להקשות דההיקש מיותר, אמנם מכל מקום כיון דסוף סוף בחד קרא כתיבי ממילא לשון אהל מועד קאי על הכל.

סח) גמ', רבי נחמיה אומר מכסה אחד היה, ויעוין באדרת אליהו פר' פקודי שמנה כללות המשכן שהם כ"ב דברים, וביאר שם לשתי השיטות הכא אי היה מכסה א' או ב' מכסאות, וכתב שדעת רבי יהודה שהיו ב' מכסאות, יותר נכון כפשוטי המקראות כמו שכתבו המפרשים, וכפשטות הפסוק "מכסהו ומכסה" התחש וגו'.

סט) גמ', אי הכי היינו דמתרגמינן ססגונא. וכתב רש"י סייעתא היא. ולכאורה צ"ב מה הסייעתא שאינו תלא אילן דאולי הוא בהמה טמאה ומכל מקום הוא גם שש בגווניו. ובתוס' הרא"ש כתב אי הכי דהוא טהור ניחא הא דמתרגמינן ססגונא לפי שאינו דומה לתלא אילן אלא בזה שיש לו גווניו הרבה. ונראה דכוונתו דאם הוא תלא אילן ממש היה צריך לתרגם תלא אילן (א.ל.).

דף כ"ח ע"ב

ע) גמ', לא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד וכו'. עיין בשו"ע או"ח סימן ל"ג ס"ג דעור רצועות של תפילין דבעינן דוקא מטהורים. ובמשנה ברורה ס"ק ט"ז הביא גמרא דידן. ובביאור הלכה ד"ה עור וכו' הביא דברי הפרי מגדים בפתיחה שהסתפק אם הוי דאורייתא או דרבנן, וכתב נפק"מ להקל בספיקן אם אינו יודע אם טהורה או טמאה. אולם בפרי מגדים סימן ל"ב

לשיטת רש"י מהתוספתא במכילתין בפרק המוציא, ששיעור הוצאה לחיוב שבת בצמר גפן הוא מלא הסיט כפול ובנעורת של פשתן כדי לעשות פתילה קטנה, [נחזינן שבצמר גפן לא שייך שיעור דפתילה].

סב) תוס' ד"ה כל היוצא וכו' כדאמרין במנחות קנבוס ולוף וכו' ובריטב"א (החדשים) דחה ראייה זו והכריח שהקנבוס דהתם אינו מה שאנו קורין קנבוס, והוא ממשנה דכלאים פ"ב משנה ה' היתה שדהו זרועה קנבוס ולוף, לא יהא זורע ובא על גביהם מפני שנעשה לשלש שנים. וכתב הריטב"א דקנבוס שלנו בשלשה חדשים ולכל היותר בחמשה חדשים סגי ליה.

סג) ובעיקר דין קנבוס. כתב הטור סימן רס"ד שנהגו כשיטת ר"ת. ובבית יוסף שם הביא עוד ראשונים דסבירא להו הכי, ובדרכי משה הביא מהגהות מיימוניות פ"ה, שמכל מקום פשתן עדיף להדליק בו מבכל דבר, ובמ"ב הביא מהא"ר שנכון לחוש לשיטת רש"י לענין קנבוס, ועיי"ש באלוה רבא סימן רס"ד ס"ק ב' שהביא מספר יראים סימן רע"ד ושבולי הלקט סימן ס"ב ופסקי ריקאנטי סימן פ"ט ורוקח סימן מ"ד דכולהו אסרי בקנבוס אף שהתירו בצמר גפן, עוד כתב האלוה רבא שם שגם מה שכתב הגהות מיימוניות פ"ה אות ו' שהרמב"ם פסק כרש"י זה רק לענין קנבוס ולא בצמר גפן ודלא בבית יוסף דחשב שלכולי עלמא שוין הן.

דף כ"ח ע"א

סד) גמ', כתיב הכא זאת התורה אדם כי ימות באהל. הקשה הפני יהושע דהאי פסוקא קאי על אדם הבא אל האהל, ולא על גוף האהל, ויותר היה לגמ' להביא את הפסוק, והזה על האהל דקאי על טומאת גוף האהל. ועוד דבכהאי גוונא יהיה יותר שפיר למילף "האהל" מ"האהל", ותיריך דאפשר דהאי האהל בתרא לאו מופנה, דאיצטריך לגופא ללמד על האהל עצמו שהוא טמא דוקא באהל ולא בבית, משום הכי מיייתי האי קרא דאדם כי ימות באהל, דהתם ודאי לאו באהל תליא מילתא אלא בבית נמי מביא טומאה על הבא בבית ועל כל אשר בבית מק"ו דמצורע כמו שכתב רש"י והתוס', אלא מדכתב רחמנא גם דין זה בלשון אהל היינו כדי למידרש מיניה ג"ש אהל אהל, אבל עצם הלימוד אין הכי נמי מסיפא דקרא דכתיב והזה על האהל דהיינו טומאת אהל עצמו.

סה) עליון לתחתון וכו'. וכתב החתם סופר דלפי זה אפשר לומר גם מקיש תחתון לעליון, והיינו יריעות המשכן ילמדו מיריעות עזים, וביאר שעל זה סמך הש"ס בריש הסוגי' דאמרין מה להלן "של פשתן" איקרי אהל, והקשה התוס' ד"ה ויפרוש, מה"ת דהאהל היינו שזה היינו שש משור, נימא דהוא יריעות העזים, וביאר החתם סופר דאין הכי נמי אהל היינו יריעות עזים, אלא שהגמרא סמכה על מקיש תחתון לעליון ללמוד גם על יריעות המשכן דפשוטן.

סו) תוס' ד"ה ויפרוש, וכו' וי"ל דדיק משום דקרא כתיב בהקמת המשכן וכו' משמע היינו יריעות וכו'. וברש"ש הביא את הספורנו שלמד שסדר ההקמה היה שונה, ופירש דויקם משה את המשכן איירי ביריעות התחתונות וזה היה לפני העמדת הקרשים והיריעות היו עומדים באויר או ע"י שהחזיקו במ באויר (וכן פירש"י מנחות צט). או ע"י נס כדבריהם ז"ל, וכתב הרש"ש שלא

לידי טומאתם במחשבה ואין עולים מידי טומאתם אלא בשינוי מעשה.

(עו) גמ', וכי קא מדליק בשבר כלי קמדליק. כתב הרשב"א לקמן דף כט. בד"ה כי אדליק בה פורתא, להוכיח דאין אסור ליהנות מן המוקצה, דקשיא לגמ' היכי מהפך בהו, הא אי לא מהפך בהו אף על פי שהתבשל מתבשל בו אין בכך כלום, וכך ביאר נמי דברי הגמ' הכא "כי קא מדליק בשבר כלי קא מדליק" כלומר ואסור להשתמש בידים בשברי כלים ומשום הכי אסור, אבל מה דממילא דולק והולך ונעשה שבר כלי ונהנה ממנו ומשתמש לאורו מותר, דלא אסרו אלא לטלטלו, לאכלו, ואפילו להשתמש בו בידים כגון הדלקה, או לסמוך בו כרעי המטה ואפילו במקומו שאינו מזוז ומטלטלו, אבל הנאה הבאה ממילא שפיר דמי, ואף על פי שכתב לדחות הראיה מהדלקה דשאני הכא דמיקלא קליא איסורא, אבל במוקצה בעין אסור ליהנות ממנו. אך כתב דהראשון עיקר. וכן פסק **המגן אברהם** או"ח סימן תק"א ס"ק י"ב, ואף על גב דלשון המגן אברהם שם "דמוקצה אסור ליהנות ממנו", מכל מקום כתב **השער הציון** שם אות ל"א, שכוונתו דוקא באופן שמדליק בידים, (וכן הביא **משולחן ערוך** הגר"ז סימן תקט ובית מאיר סימן שי"ח ס"א). עוד דייק השער הציון שם דמשמע קצת **מרש"י** לקמן קכד ע"ב ד"ה מסיקין, שכשאינו מזוז ממקומו אפילו כשמדליק בידים מותר, ומכל מקום הוכיח מגמרא דידן כדעת הרשב"א שמעשה הדלקה גם נחשב כטלטול אף שאינו מזוז, עיין שם שהאריך בזה וסיים בצריך עיון.

דף כ"ט ע"א

(עו) גמ', נכרי שחקק קב בבקעת וכו' ואמאי נולד הוא. פסק השו"ע או"ח סימן תקפ"ו סע' כ"ב דאם עשה אינו יהודי שופר ביום טוב מותר לתקוע בו. והקשה **המג"א** שם ס"ק כ"ה מגמרא דידן שמבואר שהיו נולד, וכן נפסק בסימן תק"א במגן אברהם ס"ק י"ב, ואסור לטלטלו ואיך יתקע בו. ותירץ דדברי השו"ע איירי בעכו"ם שעשה שופר מקרן של דלא הוי נולד כיון שגמרו בידי אדם, ובגמרא דידן איירי שחקק בבקעת ישראל, וחילוק זה איתא גם במגן אברהם סימן רצ"ב ס"ק ט"ו, לגבי גוי שעשה מנעלים ביום טוב או שבת, וחילק כנ"ל כיון שגמרו בידי אדם והגוי יכול לגמרו בשבת ויום טוב לא הוי מוקצה, מה שאין כן בקעת של ישראל שהישראל מקצה אותה מדעתו בערב שבת ונאסר עליו לומר לנכרי לחוקקה הלכך הווי נולד.

(עח) גמ', רבא אמר היינו טעמא דר"א וכו'. וכתב **הריטב"א** (החדשים), דבשלמא לרבא אתי שפיר מה שנאמר במשנה "ולא הבהבה" דזה גופא ענין המחלוקת בפתילה שלא נחרכה, אבל לרב אדא בר אהבה שהנידון בענין שברי כלים, מ"ט נקט "ולא הבהבה", ותירץ דהיא גופה קמ"ל שלכ"ע הבהוב אינו מעכב בנר שבת דגם ר"א שאסר להדליק בה היינו משום שברי כלים ודוקא ביום טוב שחל בער"ש.

(עט) תוס' ד"ה רבא אמר וכו' ונ"ל דבחנם נהגו אנשים להדליק הפתילה ולכבותה וכו'. והטור או"ח סימן רס"ד נמי כתב דאין צריך להבהב דאין הלכה כר"א, אולם הוסיף שמכל מקום נהגו הנשים להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהא מחורכת ותאחוז בה האור

ס"ק כ"ז כתב להחמיר בספק טהורה או טמאה אף ברצועות. וכתב הביאור הלכה שם ד"ה טהורים שמשמע שחזר בו ממה שכתב בפתיחה.

(עא) גמ', אלא לעורן והאמר אביו שי"ן של תפילין וכו'. והקשה הגאון רבי עקיבא איגר כאן התייחס תפילין של ראש. ועדיין איצטריך לעור של תפלה של יד. והשפת אמת כתב דמסתמא עור של ראש ושל יד חד דינא אית להו [אמנם לא הביא ראיה לדבריו רצ"ע].

(עב) גמ', לרצועות וכו' טהורות מי גמירי. הקשו **הרשב"א הרמב"ן הריטב"א** (החדשים) והר"ן בחידושים, הא גם את הרצועות אפשר ללמוד מ"תורת ה' בפיר" דאית בהו דל"ת ויו"ד, **והרשב"א** תירץ שכיון דשם זה אינו בכתב אלא קשר בעלמא אינו דומה, עוד הביא הרשב"א דברי **התוס'** לקמן סב. דהוכיחו מסוגיין דרך בשי"ן הוה הלכה למשה מסיני, אבל היו"ד והדל"ת לא הוה הלכה למשה מסיני, ולכן לא שייך קושית הגמרא, שי"ן של תפילין הל"מ רק בבתיים ולא ברצועות. גם **תוס' ברכות** ו. ד"ה אלו תפילין שבראש הוכיחו מגמ' דידן הדל"ת והיו"ד שברצועות חלק מהשם, אולם **רש"י במנחות** ל"ה ע"ב ד"ה קשר של תפילין פירש שהדל"ת והיו"ד הם גם מהלכה למשה מסיני, וגם **בתוס' שם** ד"ה אלו תפילין השיגו עליו. **והריטב"א** תירץ שהאותיות שבקשר אינם דבר של קיימא דהרי אפשר להתירם ולהחזירם, וכ"ש לדעת ר"ת שמצוה לעשות הקשר בכל שעת שמניח ולכן לא הוה בכלל "תורת ה' בפיר". וכן תירץ **הרמב"ן**, עוד כתב **הרמב"ן** דאפשר דמרצועות דיד קאמר, דעיקר קשר של תפילין קשר של ראש, שיש בו רובו של שם כדאמרינן (מנחות לה:): וראית את אחורי מלמד שהראהו הקב"ה למשה קשר של תפילין, ואמרינן נמי וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך אלו תפילין שבראש לפי שרובו של שם כתוב ברצועותיהן מבחוץ, וסיים בצ"ע.

(עג) גמ', תחש שהיה בימי משה וכו' שמע מיניה טהור היה. כתב **העיון יעקב** דמשמע שדווקא תחש שהיה בימי משה, אבל שאר תחשים כגון האי דכתיב ביחזקאל ט"ז הוי מין תחש אחר, וכן הביא **מדברי הרא"ם** בפרשת תרומה, ואפשר שהיה טמא, אולם **תוס' ביבמות** קב: ד"ה ואנעלך תחש דייק בפשיטות מהא שהביאה שם הגמרא קרא זה דיחזקאל "ואנעלך תחש", דבעינן דוקא מנעל מעור בהמה טהורה, כיון דכתיב תחש, והוא מכח הגמרא דידן דתחש הוה מין טהור, והיינו שלמד ששל משה ושל יחזקאל היינו הך הם, ועיין **בהמהרש"א** כאן שכתב דהפסוק ביחזקאל "ואנעלך תחש" קאי על דור המדבר לפי אותה שעה.

(עד) גמ', ולפי שעה נזדמן לו למשה. כתב **העץ יוסף** דאין לפרש שלפי שעה נזדמן למשה היינו שנברא תחש מיוחד, שהרי אין כל חדש תחת השמש. אלא צריך לומר שישנו במדבריות ולפי שעה נזדמן למשה מן המדבר. וגם לשון הגמרא "ונגנו" כתב **העץ יוסף** שמשמע שעדיין ישנו בעולם כמו גבי הארון שגנוזו יאשיהו וישנו בעולם. אולם ציין **לתנחומא** פרשת תרומה ו' שרבי נחמיה אומר מעשה ניסים היתה ולשעה שנבראת בה בשעה נגנזה.

(עה) גמ', בשלמא לענין טומאה דר"א סבר קיפול אינו מועיל. וביאר **הריטב"א** (החדשים) דסבירא ליה לר"א שהאי לא חשיב שינוי מעשה שיועיל להעלותו מטומאתו, דקיי"ל כל הכלים יורדים

בה קנים.

(פד) משנה לא יקוב אדם וכו' בשביל שתהא מנטפת ובטעם הגזירה הרמב"ם בפי' המשניות פי' שהטעם משום מכבה. והיינו ע"י שממעט את השמן, ורש"י בד"ה שתהא מנטפת, כתב ויתקיים הנר, שתהא השמן מטפטף כל שעה לתוך הנר, וטעמא משום גזרה, שמא יסתפק הימנו, וכיון שהקצוהו לנר חייב משום מכבה וכו' עכ"ל, ועיין בפני יהושע שתמה על לשונו, שבתחילה כתב וכיון "שהקצוהו לנר" משמע דהוא משום מוקצה, וכן איתא ברמב"ם בפ"ה מהל' שבת הי"ב דהוי מוקצה מחמת איסור, ולאחר מיכן כתב, חייב משום מכבה, כרמב"ם בפי' המשניות וכהא דאיתא ביצה כב. דהמסתפק משמן שבנר חייב משום מכבה, ומה שייכות להקצאתו לאיסור זה, ותירץ דה"י קשה לרש"י דאין נידון דידן דומה לגמ' בביצה הנ"ל דהכא השמן איננו בנר אלא בשפופרת, ולכאורה בכהאי גוונא לא שייך מכבה, דהוא מיכל חצוני, הלכך כתב "שהקצוהו לנר" דמשו"ה הווי כמו שמן שבנר ושייך דין מכבה גם בכהאי גוונא.

(פה) רש"י ד"ה שתהא מנטפת וכו' חייב משום מכבה. ויעוין לעיל כה: רש"י ד"ה שמא יסתפק שהביא את הגמרא בביצה כב. שהמסתפק מהנר חייב משום מכבה. (ומה שכתבנו באות דלעיל) והנה התם בביצה כב. כתבו התוס' ד"ה והמסתפק, דאינו חייב על מה שממחר את הכיבוי דהוי רק גרם כיבוי וגרם כבוי מותר ביום טוב, ובשבת נמי פטור, אלא החיוב משום שבזמן שמסתפק ממנו מכבה קצת ומכסה אורו דלא יכול לאנהורי כולי האי, כי איכא שמן מועט בנר ולכן "נראה ככיבוי". אולם הרא"ש שם בסימן י"ז הקשה על תוס' מסוגי' דידן דהכא השמן נמצא בשפופרת, והלכך אם יסתפק ממנו לא מכחיש מאור הנר, ולכן פירש שבאמת חייב משום מכבה ממש שגורם למחר הכיבוי כשיגמר השמן מוקדם יותר. ולא דמי לשאר גרם כבוי כגון לקמן קכ. שנחלקו ר"י ות"ק במשנה אם מותר לעשות מחיצה לאש בכלי חרס חדשים מלאים מים דהווי גרם כיבוי, דהתם המחיצה היא דבר חיצוני, אבל השמן והפתילה שהם הפועלים את מציאות ההדלקה, וכשממעט אחד מהם הוי מכבה ממש. עוד יעו"ש בתפארת שמואל (באות ו') שדחה את ראית הרא"ש מסוגי' דידן דאפשר לפרש דבסוגי' דידן חיישינן שמא יקח גם את השמן שבנר עצמו ובכהאי גוונא בוודאי הווי מכבה. [נעוד יש ליישב התוס' דסברי דהוא משום מוקצה, וכמו שהבאנו מהרמב"ם ביד החזקה, א.ל.].

(פו) גמ', בהא קאמרי רבנן דכיון דלא מאיסא וכו'. ובמלאכת שלמה על המשניות הביא מהאבודרהם שהוסיף עוד ענין, דבשפופרת של ביצה יש יותר חשש שמא מחמת קלות השפופרת יסבור שלא ינענע הנר ויקח אותה ויתספק ממנה, אבל בשל חרס שהיא כבדה לא נחוש שיבא להסתפק כי יחוש לטלטל הנר מחמת כובדה, קמ"ל דאף בכהאי גוונא גזרו.

(פז) גמ', תניא א"ר יהודה פעם אחת וכו' ולא אמרו לנו דבר. עיין לעיל (אות קלז), וכתב הפני יהושע להוכיח מגמרא זו שהחיוב משום מוקצה וכהרמב"ם בפ"ה מהל' שבת הי"ב, דאי משום מכבה כרמב"ם בפי' המשניות ומשמעות רש"י, אם כן איך הביא ר"י ראייה מר"ט והזקנים שלא אמרו לו דבר, דשמא ר"ט וזקנים סברי שמלאכה שא"צ לגופה פטור כחכמים דפליגי על ר"י, ובכיבוי הווי

יפה, וכן כתב הרא"ש בפרקין סימן י"ח, והוסיף שמנהג יפה הוא. (ומיהו הלכה כרבי עקיבא שמדליקין אף על פי שאינה מחורכת ע"כ). ובשו"ע שם סע"ט לא הביא מנהג זה, והרמ"א הביאו, וכתב **המשנה ברורה** ס"ק כ"ח שזאת יעשה האיש מתחילה ויהיה תועלת שלא תשהה האשה בהדלקתה בהגיע זמנה (ויעוין באר שבע סימן כ"א שהקשה איך אפשר להחמיר כב"ש, מהא דמבואר בברכות דף י ע"ב אמר רבי טרפון אני הייתי בא בדרך והייתי לקרוא כדברי ב"ש וסיכנתי עצמי מפני הליסטים אמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה. ותירץ שזהו דווקא כשמסכן עצמו ומוסר נפשו לעשות כדברי ב"ש. ועוד הקשה שם מירושלמי פ"ק דשבת "כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט" ותי' דזהו דווקא כשעושהו בדרך חומרא אבל הכא אפ"ל שאין הנשים מכוונות לעשות בדרך חומרא שלא יטה אלא להנאתם ולטובתם הן עושים כן דאיכא טפי שלום בית כשהנר דולק יפה. ועיין עוד במחזיק ברכה אות ד' שעמד בזה).

(פ) גמ', אמר רב יהודה אמר רב מסיקין בכלים וכו'. וכן נססך בשו"ע או"ח סימן תק"א סעיף ו', **והמג"א** שם ס"ק י"ג הביא **מהרא"ם** שדייק בספר יראים מהכא, דאפילו סתירה גמורה ליכא בכלים שהרי ע"י ההסקה הוי סתירת הכלי, וכתב דלדידן דקיי"ל דיש סתירה גמורה בכלים (כמ"ש סימן שיד) צ"ל דמיירי בכלי רפוי, אולם הקשה על זה המג"א דבכלי רפוי מותר רק לשמוט אבל לא לשבור לגמרי, ועוד בעכו"ם שחקק בבקעת לא הוי רפוי ולא צריך לטעמא דנולד. וחידש המג"א שם דכיון שהסתירה היא באופן של הבערה, לא שייך לחיבו משום סתירה, כיון שההבערה עצמה היא אב מלאכה והותרה ביום טוב כשעושה לצורך, ה"ה לחלק הסתירה שבה, ומה והסתירה שאסורה אף לצורך אוכל נפש היינו כשהיא בפני עצמה.

(פא) גמ', ואין מסיקין בשברי כלים דברי רבי יהודה וכו'. הקשה החזון איש מאי אשמעינן רב בזה שלרבי יהודה אין מסיקין בשברי כלים הא מתניתין היא לקמן קכד: שאסר רבי יהודה מעין מלאכה ומצריך דוקא מעין מלאכתו. ותירץ החזון איש דהתם איכא לאוקמי בנשבר מערב שבת ופליגי אי הווי מוקצה.

(פב) גמ', מסיקין באגוזים וכו'. עיין בבית יוסף או"ח סימן תק"א (ד"ה שקדים ואגוזים (ז)) שהביא **תוספתא** בביצה פרק ג', שאגוזים ושקדים עצמם אין מסיקין מהן ביום טוב לפי שאינן מן המוכן, והקשה דלכאורה התוספתא פליגא אגמ' דידן, ותירץ דאפשר ליישב דגמ' דידן איירי כשהן בקליפיהן שהאוכל מוכן להיסק אגב הקליפה, והתוספתא איירי שאינם בקליפיהן דבכהאי גוונא אינם מוכנים להיסק כלל. וכן פסק הרמ"א שם סעיף ז' **ובשער הציון** שם (אות מ"א) ציין שהוא דבר חדש שימצא דבר שמותר בטלטול ואסור בהיסק.

דף כ"ט ע"ב

פג) משנה לא יקוב אדם שפופרת של ביצה. הרמב"ם בפי' המשניות פי' דהאי שפופרת היינו הקליפה העליונה הקשה של הביצה. והגאון רבי עקיבא איגר כאן הביא ממהרי"ל שפי' שמדובר בקנה הגדל באגם, ולשון ביצה (נקוד בחיריק) דנקט מהפסוק באיוב ח' "הגאה גמא בלא ביצה" דהיינו בריכה שגדלים

הוא חמור כי עיקרו דאורייתא ולכן לא הקילו בו. ועיין עוד בפני יהושע הכא שהקשה כן, וכתב דלפמ"ש הב"י בהלכות שבת (סימן שכ"ח) דלהרמב"ם גופא יש לחלק בין שבות לשבות לענין חולה שאין בו סכנה ע"ש, ה"ע מציען לחלק בין האי איסורא דרבנן דמלאכה שאינה צריכה לגופה לר"ש לשאר איסורי דרבנן. אלא שהק' על הטור או"ח התם דכתב בשם הרא"ש שהיה מסופק בחולה שאין בו סכנה אם מותר לעשות לו שום רפואה ע"י ישראל בשום איסור דרבנן או אסור דאפשר דדוקא בשבות דאמירה לעכו"ם היתירו חכמים בפרק אין מעמידין אבל לא ע"י ישראל, אמאי לא פשיט מסוגיא דהכא לאיסורא ונשאר בצ"ע.

קמו) גמ', לא קשיא הא דקאמר דוד וכו'. בביאור הענין כתב החתם סופר דלגבי הקב"ה החיים עדיפים שיכולים לעבדו על ידי המצוות, אבל לגבי האנשים החיים בעולם הזה המתים עדיפים כיון שמגינים על החיים וגזירתם מתקיימת בעולם הזה, וזה ענין כי לכלב חי וגו' שאנו חייבים יותר לזון הכלב שמזונותיו עלינו מאשר לכבד מתים, כיון שהכלב הוא צורך החיים והקב"ה חפץ יותר בחיים שעובדים אותו מאשר במתים, ואם כן מוטב שיכבה הנר, ולא נרו של הקב"ה דמוטב לחלל שבת אחת כדי לשמור שבתות הרבה דזה רצונו של הקב"ה. והמהר"ץ חיות מדייק מרש"י ד"ה כי לכלב חי גדולים החיים ופקוח נפש, והוא הפתיחה לתשובה על שאלתו אי מותר לחלל שבת עבור החולה, והוסיף בשם המאירי ביומא דהטעם שמחללין שבת אפילו לחיי שעה מפני שאפשר שברגע זה יחזור בתשובה ויתקן כל אשר חטא כל ימי חייו.

קמו) רש"י ד"ה כ"ד רננות. והיפה עינים הביא בשם מדרש רבה דהיינו כ"ד פסוקים שבדברי הימים מפסוק האמנם עד פסוק זכרה שהוא כ"ה. והרא"מ הורביץ מפרש על כ"ד המזמורים הראשונים בתהילים שלפני הפרק [צ"ל עם הפרק, ש.ב.] דשאו שערים.

קמח) גמ', אמר לו בשבת תמות. התוס' חגיגה י"ז ע"א ד"ה אף, הביאו מהירושלמי שלמדו דקרבתות עצרת יש להם תשלומין ממיתת דוד, שמת בעצרת והיו כל ישראל אוננים והקריבו למחר, וכבית שמאי שאין מביאין עולות ביום טוב. והקשו שם התוספות הרי כאן מבואר שדוד מת בשבת, ובשבת גם לבית הלל לא מביאין עולות, ותרצו דשמא נחלקו אם דוד מת בשבת או ביו"ט.

דף ל' ע"ב

קמט) גמ', איפחית דרגא מתותיה וכו'. התוספת שבת (סימן שי"א ס"ק ט"ז) פי' שדוד מת בנפילה זו, ודחה המחצית השקל (שם) דבריו דמהלשון אישתיק ונח נפשיה משמע שבגלל הנפילה נבהל והפסיק ללמוד, ואחר כך יכול הי' מלאך המות להמיתו כדרך כל הארץ ולא בגלל הנפילה. (ועיין באות הבאה).

קנ) גמ', שלח שלמה לבי מדרשא וכו'. החתם סופר (לקמן קמ"ב ע"ב) מפרש דרק נחמיה בן חכליה גזר על המוקצה, ושאלת שלמה היתה על טלטול מת מכרמלית לרשות היחיד, ובחיתוך הנבלה השאלה משום טרחה דתיקון האוכל לצורך הכלבים, ולפי זה פירוש הפסוק כי לכלב חי וגו' כמו פירוש ב' ברש"י כיון שהם שני סוגי שאלות. עוד מפרש החתם סופר (שם) דגזרת נחמיה היתה רק על מוקצה דכלים, אבל מוקצה דלאו כלים היתה גזרה קדמונית,

מלאכה שאצ"ל כדלקמן ל'. יעוין רש"י שם ד"ה ש"מ ר' יהודה היא, הלכך לא גזרו דאף אם יכבה ליכא איסורא דאורייתא, אבל לר"י שמחייב במלאכה שאין צריכה לגופה אפשר דגזרו, אלא ע"כ שהגזירה משום מוקצה דבזה אפילו ר"ש דפליג במוקצה מודה בשמן שבנר בשעה שהוא דולק דאסור כדלקמן מ"ה ע"א.

קמא) גמ', מוכרי כסות מוכרין כדרכן וכו'. ומשמעות רש"י דאף לבישה רגילה דרך מלבוש מותר וכן דייק הריטב"א (החדשים), ואיהו פליג ארש"י משום דבלבישה רגילה הוא מתכבד ונהנה מחמת זה, ובפרט בימות הגשמים דאי אפשר דלא מיתהני (ועיין תוס' ד"ה ובלבד וכו') ולכן פי' שכדרכן היינו דתלייים על כתפיהם, והצנועים החמירו לתלות הבגדים על מקל.

קמב) מתניתין, המכבה את וכו' מפני שהוא מתירא וכו' מפני רוח רע מפני החולה שיישן פטור. הרא"ש והריטב"א גרסו או בשביל החולה, והיינו דכולהו חד טעמא אית בהו וכמו הגרסא אצלנו בלי הא. והרי"ף גרס מפני נכרים וכו', ואם בשביל החולה שיישן פטור, וכן גרסת ר"ע מברטנורה וכתב הגאון רבי עקיבא איגר בתוס' בשם השושנים לדוד, דהא דלא כללינהו יחדיו משום דתלתא דרישא עושה המלאכה בשביל עצמו, מה שאין כן החולה הוא אדם אחר, עוד כתב הרע"ב, האי חולה שיש בו סכנה הוא, דאילו מכבה בשביל חולה שאין בו סכנה חייב וכו'. וכן מפני גוים מפני לסטים מפני רוח רעה, כולוהו אית בהו סכנה וכו' ע"כ. וכתב הגאון רבי עקיבא איגר בתוס' דס"ל להרע"ב כהרמב"ם שבליסטים וכו' הווי מסתמא סכנה מה שאין כן בחולה דאפשר דאין בו סכנה, (עיין באות הבאה). [ולפי זה אפשר לבאר הטעם שחילקה המשנה ביניהם משו"ה]. וז"ל הרמב"ם בפ"י המשניות, ושעור זאת המשנה כך מפני נכרים, מפני לסטים, מפני רוח רעה פטור, ואם בשביל החולה שיישן מותר, ומפני זה אמר פטור במקום מותר, לפי שהדין בסוף המשנה חייב, ולא יתכן שיצא מדין מותר לדין חייב, וזה הוא חולה שיש בו סכנה, ובתנאי וכו' ע"כ. ואין נראה שגרס במשנה עצמה פטור בהני תלת ומותר בחולה ובוודאי שהגאון רבי עקיבא איגר לא הבין כך, ועיין שושנים לדוד מה שהק' על הרמב"ם.

דף ל' ע"א

קמג) גמ', ואי בחולה שאין בו סכנה חייב חטאת מיבעי ליה. רש"י מפרש דהשאלה גם על נכרים וכו', ולמסקנא גם בנכרים יש סכנה. והרמב"ן מפרש דבגויים וליסטים ורוח רעה פשוט שיש סכנה, והדיון כאן רק על חולה אם יש בו סכנה או לא. והריטב"א הביא לפרש עוד, דבגויים שהם פרסיים גם למסקנא אין בהם סכנה וחייב והא דנקט פטור אגב חולה.

קמד) גמ', לעולם בחולה שיש בו סכנה. הק' הריטב"א וכי באה המשנה לאשמועינן דבמקום פיקוח נפש מותר לחלל שבת, ותי' דאתי לאשמועינן דאף דיש ספק אם תסתלק הסכנה על ידי כיבוי הנר מכבים, ועוד תי' דאתי לאשמועינן דלא בעי לכפות כלי על הנר או להוציאה אלא הזריז לכבות הרי זה משובח.

קמה) גמ', ואם כבה פטור אבל אסור ההוא בחולה שאין בו סכנה ורבי שמעון היא. הק' השער המלך (פ"ב משבת ה"י) להרמב"ם ז"ל התם דשבות על ידי ישראל מותר בשבת לצורך חולה שאין בו סכנה מדוע אסור לכבות את הנר לרבי שמעון, ותי' דשבות דכיבוי

ממה נפשך, אי מתה קודם השבת ועומדת לכלבים אינה מוקצה כלל ומ"ט ליבעי שינוי, שאמר טוב הכלב החי הרי לא הי' כאן שום מעליותא שהתירו לכלב בלי שנוי, ואם מתה בשבת וס"ל כר"י דאסור משום נולד ולפי מה דמבואר בתוס' (חגיגה יז.) דוד המלך ע"ה מת בעצרת, וביו"ט אנן נמי קי"ל כר"י דנולד אסור, וא"כ איך הותר עבור הכלבים, ועיין שו"ע סימן ש"ה ס"ט ובמשנה ברורה ס"ק ע' במה שהביא מח' הפוסקים אם הותר טלטול גמור דמוקצה משום צער בע"ח, ועיין עוד סימן ש"ח ס"מ, ועיין חזון איש סימן נ"ב ס"ק ט"ז שפסק להקל במקום הצורך, ואליבא דידהו מצינו חידוש דהתירו אף ללא שנוי, מה שאין כן לצורך הארי המת הותר טלטול רק ע"י ככר או תינוק. (י.ר.).

קנז) רש"י ד"ה בדברי תורה מותר לענות כסיל כאוולתו. אך **המאירי** מפרש להיפך בדברי תורה אל תען כסיל כאוולתו וגם שהרב לא ישתוק אלא יענה לו בנחת, אבל במילי דעלמא רשאי לשתוק לו או להשיב כסכלותו ועל זה נאמר ענה כסיל כאוולתו.

דף ל"א ע"א

קנז) גמ', דעלך סני לחברך לא תעביד. קשה מדוע תרגם לו הלל כתרגום יהונתן ולא כתרגום אונקלוס ותרחם לחברך כותך שזה לשון הפסוק, ומוכיח מכאן **המהרש"א** דמצות ואהבת לרעך כמוך היינו בלא תעשה שלא תעשה לו רעה, ומשום דזה המשך ללא תקום וגו', אבל לעשות טובה אי אפשר לפרש כמוך שהרי חיין קודמין לחיי חברך, [עוד אפשר לבאר על פי מה שכתב הרמב"ן ויקרא פרק יט פסוק יז וז"ל, וטעם ואהבת לרעך כמוך הפלגה, כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חברו כאהבתו את נפשו וכו', אלא מצות התורה שיאהב חברו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב, ויתכן בעבור שלא אמר "ואהבת את רעך כמוך", והשוה אותם במלת "לרעך", וכן ואהבת לו כמוך (פסוק לד) דגר, שיהיה פירושו להשוות אהבת שניהם בדעתו וכו', עיי"ש. ונראה לבאר כוונתו דוודאי דבעי לאהוב חברו כמו לעצמו, אבל אי אפשר לפעול זאת בשנוי טבע האדם אלא ע"י עשיית מצוות ה' כגון שיהי' לחברך מה שיש לך, וכן לא לשנוא את חברו דהיא הנהגה לכיוון שיקנה מידת האהבה. ולפי זה אפשר ליישב מ"ט לא אמר שמאי לגר כדברי הלל, משום דסבר דאיהו לא מצווה כי עדיין גוי הוא, הלכך לא יועיל לו דהאבה נקנית רק בעשיית הדבר כמצווה, אבל הלל סבר דלא בעינן שיהי' מצווה אלא עצם ההנהגה הזו תביאנה לאהבת רעו.

קנז) רש"י ד"ה דעלך סני. רעך ורע אביך אל תעזוב זה הקב"ה. הקשה בספר **הר צבי** דדרשין (ב"ק ס"ב ע"ב) רעהו ולא של הקדש משמע דרשות הקדש לא בכלל רעהו ומה שיין לדרוש לשון זה על הקב"ה, ומתוך שהקב"ה בענותנותו קורא לעצמו רעהו אבל לנו אין רשות לקרותו כך, ולפי זה דחה את ראית **מהרי"א** מרש"י כאן דרבו בכלל רעהו לענין משלוח מנות.

קס) גמ', בשביל שישיומוני כהן גדול. קשיא הא אין מקבלין גרים שלא לשמה, והוכיח **המהרש"א** מכח קושיא זו, דהלל לא גיירו מיד, אלא הסכים לגיירו, ורק אחרי שידע דגר אסור בכהונה גיירו, והוסיף **המהרש"א** דאף שאסור ללמד גוי תורה כאן כשבא להתגייר מותר ללמדו תורה. אך **רבי עקיבא איגר** (בשו"ת ח"א

ולפ"ז שאלת שלמה היתה משום מוקצה, ושתי השאלות סגנון אחד להן וכפירוש הראשון **ברש"י**.

קנא) גמ', ואביך הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו. כתב **המרדכי** (פ"ג אות שי"ב) בשם ה"ר **אביגדור כהן** דדוקא למת ערום צריך ככר או תינוק אבל מת בכסותו מטלטלין אותו אגב כסותו. **והבית יוסף** (סימן שי"א) דחה דבריו כיון דהכסות בטל למת, אך **המגן אברהם** (שם סקט"ז) כתב דדוקא תכריכין בטלים למת אבל לא בגדי המת כיון דעתיד להפשטו ולהלבישו תכריכין. **והביא המגן אברהם דהשל"ה** הק' על **המרדכי** מסוגיין שהרי דוד מת בכסותו ובכל זאת הצריכו ככר או תינוק, והביא דמתרצים שבגדי דוד אסורים לכל אדם דשורפים על המלכים, ומשו"ה מוקצים היו והלכך צריך הי' ככר או תינוק, **והתוספת שבת** (שם סקט"ז) הק' על תי' זה, דאין חובה לשרוף על המלכים ומותרים הבגדים למלך אחר, ואם כן היו בגדי דוד מותרים לשלמה, ולא הווי מוקצה, **והתוספת שבת** תי' את קושית **השל"ה** ששלמה רצה לקבור את דוד בבגדי שבת החשובים וע"כ היו בטלו אליו, ועוד כתב לתרץ שדוד מת מהנפילה והנופל ומת קוברים אותו בבגדיו, אבל **המחצית השקל** (שם) דייק מהגמ' שדוד מת אחר הנפילה ודלא כ**התוספת שבת**, גם דחה קושייתו, דאפשר דבגדי דוד לא היו ראויים לשלמה אלא על ידי תיקון משום דלא היתה מדתם שוה אם כן הווי מוקצה.

קנב) גמ', ואביך הנח עליו וכו'. בשייכות של שתי השאלות דשלמה מבאר **החתם סופר** ליישב קושית **התוספת שבת** דבגדי דוד אינם מוקצה כיון דראויים לשלמה (עיין באות דלעיל), דהרי אין הקב"ה מביא תקלה אפילו ע"י בהמתן של צדיקים, ובחיי דוד לא קרה דהכלבים רעבו עד שהוצרכו לחתוך להם נבילה בשבת, וכיון דזה קרה לשלמה הסתפק שלמה, דשמא אינו ממלא מקום אביו כ"כ ולא ראוי ללבוש בגדיו, ואם כן בגדי דוד מוקצים ואי אפשר לטלטלו אלא על ידי ככר או תינוק.

קנז) גמ', ואביך כו'. איתא במדרש **רבה** רות (פרשה ג' סוף אות ב') דשלמה פרש וילון על דוד כדי שלא תרד עליו השמש, ויש אומרים דקרא לנשרים ופרשו כנפיהן על דוד מפני השמש.

קנז) גמ', מפני שתחילתו ד"ת וסופו ד"ת. מבואר בספר **בניהו** דבעצם כולו ד"ת, וכוונת הגמ' דתחלתו וסופו סיוע לד"ת, דמהם הסתייעו חכמים בויכוחים עם המינים. הקשה **העיון יעקב** ממה נפשך אם דבריו סותרין מה נתיישב בהא דתחלתו וסופו ד"ת, ואם אפשר ליישב דאינם סותרים, אפילו שאינם ד"ת אין צריך לגנום, ותי' דמה שדבריו סותרים אינו סיבה לגנום כל זמן שאינו נוגד את התורה, אבל משום שמכח הסתירה יש מקום לטעות נגד התורה, כגון לפרש לשחוק אמרתי מהולל על הרשעים, לכן רצו לגנום, הלכך דוקא משום דתחלתו וסופו ד"ת מוכח שכל דבריו להעמיד ד"ת וא"א לפרשו להיפך ולכן לא גנוזהו.

קנז) גמ', תכוינה שנאמר שפתותיו שושנים וגו'. קשה היכן נרמז תכוינה בפסוק, ותירץ **היעב"ץ** דמשמע שאם המר לא נוטף הוא נשאר ושורף את השפתיים. **והבן יהוידע** מבאר דתיבת **עובר** מיותרת ולרמז דבהיפוך אותיות יוצא **בוער**.

קנז) רש"י ד"ה ולא יפה, שלתקנת הכלבים לא הצריכוהו לשנות טלטול נבילה. צ"ב מה היתה שאלתו של שלמה לענין הכלבים

ואם לא עדיף שלא יפלפל, ולא יגיע למכשולות חמורים, אלא ילמד רק בגדר מצות לימוד תורה, וכן ידיעת התורה שהיא לצורך העתיד על מנת שיוכל להורות הרי היא כתבואה לאוצר הנשמר לעתיד, ומוטב שלא העלית אלא יאכל עכשיו, היינו שיקיים רק המצוה התמידית של לימוד התורה, ועוד שלצורך ידיעת התורה יש לפעמים ענין לנוח כדי שתהא דעתו צלולה ובלי יראת ה' מנוחה זו היא ביטול תורה שהרי מבטל מצוות לימוד התורה שלא על מנת לקיים מצוות ידיעת התורה ולכן מוטב שלא העלית.

קסה) גמ', מערב אדם קב חומטין בכור של תבואה ואינו חושש. הקשה הנפש החיים (שער ד' פרקים ז' ט') דזה דין גזל ואונאה ומקומו בסדר נזיקין ולא כאן, ומתוך דבא ללמדנו דכמו שמותר לערב קב עפר משום שזה הקיום של התבואה, כך בלימוד מותר להפסיק מעט באמצע הלימוד להתבונן ביראת ה', לפני שתכבה מלבו יראת ה' שקבל על עצמו קודם הלימוד, ולא נחשב ביטול תורה כיון שזה גורם שתתקיים אצלו חכמת התורה, אבל אם יתעסק יותר מהמדה הנצרכת לשימור התורה הרי הוא גוזל זמן זה מהתורה, וכמו שאם יערב עפר יותר מהנצרך לשימור התבואה הרי זה גזל.

דף לא ע"ב

קסו) גמ', דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עבד. ופירש רש"י ביומא (עב): דהתורה היא השער להכנס בה ליראת שמים לכן צריך שתקדם לו יראת שמים שהוא הדרתא. וקשה דמשמע שתכלית לימוד התורה יראת שמים ועדיפה מהתורה, ולעיל במאמר דמפתחות משמע דהתורה היא הפנימית והיא עדיפה מיראת שמים, ומבאר החתם סופר שרבי ינאי מתיחס לדביקות בה' בעולם הבא שמגיעים לזה רק על ידי פתח יחיד שהוא התורה, אך כדי להגיע אל השער הזה לעולם הבא שהיא התורה צריך להכנס קודם בשער הראשון שהוא היראה, משום שאם אין בו יראה אינו מבין התורה על בוריה שלא יגלו לו רזי תורה וממילא אינו זוכה להדבק בשכינה.

קסז) גמ', אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא ואמרת לי את בר אוריין הוא. מבאר המהרי"ט (סימן ק') דאין הכוונה דמעלת דחיל חטאין בלבד עדיפא על בר אוריין, דהרי שנינו לא עם הארץ חסיד ואל תדור בשכונתו, אלא הכוונה דבכלל דחיל חטאין נמצאת ממילא המעלה דבר אוריין, אך במעלת בר אוריין לא נכלל מעלת דחיל חטאין. **ועיין בבית יוסף** (יורה דעה סימן רמ"ד) דכתב דדעת הר"ן דחיוב העמידה גם בפני בעל מעשים שהרי החיוב לקום בפני החכם הוא משום דהחכמה מביאה למעשים, והא דלא כתבה התורה חיוב קימה בפני בעל מעשים, היינו משום דאינו גלוי לכל היותו בעל מעשים כמו שבעל חכמה גלוי לכל, ודעת הרמב"ן שאין חובה לקום בפני בעל מעשים, והוסיף הרמב"ן דהטעם שת"ח אינו חייב לקום מפני מי שאינו גדול ממנו אף שהוא זקן, כיון דהוי כזקן ואינה לפי כבודו, ולפי זה אם הזקן בעל מעשים אין את ההיתר שאינה לפי כבודו וחוזר לת"ח החיוב לעמוד בפני הזקן. **ובביאור הגר"א** (שם סק"ג) כתב דהא דאיתא בסוגיין הלשון ד"ניקו מקמיה" היינו הידור, דאינם חייבים בקימה כיון שהם גדולים כמותו.

סימן מ"א) הוכיח **מתוס'** יבמות (כ"ד ע"ב ד"ה לא) דגם שבא להתגיייר אסור ללמדו תורה דתורצו על קושיית המהרש"א הראשונה דידע הלל דסופו לשם שמים, משמע דסברי דגייירו מיד ואין הוכחה שמותר ללמד תורה לבא להתגיייר, ואדרבא מדלא תירצו כהמהרש"א מוכח קצת דאסור. אך המאירי בסנהדרין (נ"ט ע"א ד"ה בן נח) כתב דהאיסור לגוי ללמוד תורה משום דיבואו לטעות אחריו שהוא יהודי, אבל אם חקירתו על דעת לבא עד תכלית שלימות תורתנו עד שאם ימצאנה שלימה יחזור ויתגיייר, מכבדין אותו אפילו ככהן גדול. ועיין כאן **ברש"י** (ד"ה גייריה) דאת הגר הראשון גייר מיד ומסתמא כמו כן נהג בכולם.

קסא) גמ', אמונת זה סדר זרעים וכו'. מבאר התוספות **יום טוב** (בפתיחה לזרעים) דהם שלשה סדרים כנגד שלשה סדרים, שבזכות האמונה נושענו ממצרים נושע לעתיד כנגד ישועות שזה סדר נזיקין, וכן קרבנות דסדר קדשים תלויים במועדים שזה סדר מועד, וכן שהטומאה הגיע מהנחש על ידי האשה הראשונה ולכן צריך טהרה והיינו שסדר טהרות כנגד סדר נשים.

קסב) גמ', נשאת ונתת באמונה. בסנהדרין (ז' ע"א) איתא דתחילת דינו של אדם על דברי תורה, והקשו תוס' התם (ד"ה אלא) דהכא איתא דקודם שואלים על אמונה ואחר כך קבעת עתים לתורה, ותירצו דהתם איירי באדם שלא עסק בתורה כלל, הלכך דינו תחילה על ד"ת, אבל הכא איירינן בעוסק בתורה אלא שלא קבע עתים לתורה, הלכך תחילה נשאל על אמונה ואחר כך על קביעת העתים, עוד תירצו דהכא איירינן במה שנשאל ואמנם זו השאלה הראשונה אבל התם איירי בדינו וקבלת דין תחילה על דברי תורה.

קסג) גמ', ואפ"ה אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא. ופרש"י דהיראת שמים עיקר וחשוב ונשמר באוצר, אך הנפש החיים (שער ד' פרקים ד' ה' וח') כתב דיראת ה' היא האוצר ששומר על התבואה שהיא התורה, וכמו באין אוצר לשמור את התבואה הרי היא נרמסת ונאבדת, כך בלי יראת ה' אין התורה מתקיימת אצלו, ולפי זה כפי גודל אוצר היראה שהכין יוכל להכנס ולהשמר בתוכו תבואות התורה, ורצון ה' להשפיע תמיד חכמה לאדם בגין התורה שלומד, אבל הכל תלוי באוצר שאדם מכין כדי לקבלה, וה"נ להיפך דאם אדם כל או רוב זמנו עוסק בבנין האוצר בלבד ולא יכניס לתוכו תבואה אין עליו שם אוצר כלל, והכי נמי אם יתעסק רק ביראת ה' ולא בתורה, קיים רק מצות את ה' אלוקיך תירא, אבל אין על יראת השמים שלו שם אוצר כלל.

קסד) גמ', מוטב אם לא העליתה. מבאר באור ישראל (פרק כ"ז) דלא יתכן לפרש כפשוטו שבלי יראת ה' מוטב שלא ילמד כלל, אלא דיש שני סוגי לימוד, א. מצוות לימוד התורה שהיא מצוה תמידית והרי היא כשאר המצוות שאין ההתנאה דיראת שמים, ב. מצוות ידיעת התורה שמורכבת מבקיות בכל חלקי התורה המישרת את השכל שיוכל לפלפל בתורה, על מנת שיגיע הלומד להוראה, ובהוראה אם אין בלומד התורה יראת ה' יגיע למכשולות חמורים כי לא יעמוד כל צרכו בהוראה, או שמדויתו יטו הדין, וכן כשיודע ולא מקיים עונשו חמור יותר, ועל מצות לימוד התורה התמידית נאמר קבעת עתים לתורה, ועל הפלפול בחכמה והבנת דבר מתוך דבר נאמר, אם יראת ה' היא אוצרו אין

דמעשה שהי' במשכן, והוא דומיא דמכבה ע"מ להבעיר דכמו שהפחמים עדיפים מעצים, כך בסותר אף על גב דא"א למצא תיקון בסתירה יותר משלא היה בנוי מעולם, מ"מ אפשר למצא שהבנין השני טוב יותר מהראשון. [אמנם צ"ע דהא בסוגיין מוכח דילפינן סותר ע"מ לבנות גם **מהקמת המשכן** משאלת הגמ' דבמשכן לא הי' ע"מ לבנות במקומו וכו' (א.ב.)].

קעג גמ', **והתם סותר על מנת לבנות שלא במקומו הוא**. הק' **הרא"מ הורביץ** מ"ט סברה הגמ' דמשכן אינו ע"מ לבנות במקומו, הא כל קרש וקרש נבנה במקומו המיועד לו כמו בפתילה דאם הדליקה במקום אחר נחשב במקומו. ותי' דמכאן מוכח שיתדות המשכן היו נעוצים בקרקע ובחיבור לקרקע במקום אחר נחשב שלא במקומו, מה שאין כן בפחמים דהמעשה שדבר המיטלטל **והשפת אמת** תי' קושיא זו, דכוונת רבי יוסי **שהתיקון** יהיה במקומו ולכן בפתילה נחשב במקומו כיון שהפחם נעשה בפתילה והוא התיקון, מה שאין כן בבנין אי יבנה אותו כצורתו המדויקת במקומו יחשב הדבר לקלקול דהא לא הועיל כלום במעשיו, אבל כשבונה במקום אחר היינו תקונו וכיון דבעינן תקון במקומו הא במשכן הווי במקום אחר.

קעד גמ', **כיון דכתיב על פי ה' יחנו וכו'**, ופי' רבינו חננאל דהא דנחשב כבמקומו משום שיכול לומר להם להקימו באותו מקום שסותרו, אך **האור שמח** (פ"י משבת ה"ב) מפרש דעל פי ה' הוי כמקומו. עוד הביא שם **האור שמח** בשם **הירושלמי** דבנין לשעה הוי בנין, ונלמד מהמשכן דהבטיחן ה' קודם הגזרה שיכנסו לארץ ולכן נחשב בנין לשעה ובכל זאת הוי בנין.

קעה גמ', **ובהדלקת הנר**. הק' **הגאון רבי עקיבא איגר** בתוס' על המשניות מ"ט נקטה המשנה בלשון **הדלקת** הנר ולא כמו בנדה וחלה, ותי' בשם **השושנים לדוד** דבא לרמוז הא דאיתא בתיקוני הזהר דהבעל יתקן את הנרות והאשה תדליק, **והרש"ש** תי' על פי מה שהקדים להקשות, דבשלמא נשים מתות משום נדה כיון דינה בכרת, וכן חלה במיתה בידי שמים, אבל על הדלקת הנר מ"ט מתות הא הווי תקנה דרבנן, וכתב דעל כרחק דכוונת המשנה דהעונש אתי על שמדליקות הנר לאחר חשכה דהווי איסור סקילה, וכדאיתא בסמוך ג' דברים וכו' **עם חשיכה** וכו' הדליקו את הנר, ומשו"ה נקט הדלקת הנר דהיינו שלא נזהרות להדליק מבעוד יום. ועיין לעיל (כ"ה ע"ב) **תוספות** תוס' ד"ה הדלקת נר, דמשמע מדבריהם **כהגאון רבי עקיבא איגר**. (ש.ב.).

דף ל"ב ע"א

קעו גמ', **שטנא בתרי אומי לא שליט**. עיין במהרש"א שהוכיח מיונה הנביא דבאחד מהם שליט, אך **השפת אמת** הוכיח מדברי הגמ' דר' ינאי בדיק ועבר ר' ינאי לטעמי' וכו' דבשניהם אינו שולט עי"ש ראייתו וצ"ע. **והמגן אברהם** (סוף סימן קנ"ו) דייק מהא דבעי תרי אומי, דעם ישראל מומר או רשע לכולי עלמא אין לעבור.

קעז גמ', **לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה**. תוס' כתובות (ל' ע"א ד"ה הכל בידי) הק' דדברים אלו סותרים למה שאמרה הגמ' התם דהכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים, ותי' דהכא הווי פשיעה שהכניס עצמו לסכנה ומהא יכול לשמור עצמו, אבל כשמביאין עליו מן השמים באונס אי אפשר לו לשמור, מה שאין

קסח רש"י ד"ה **אפילו בפתילה נמי ליפטר**. דאם לא הובערה מעולם הוה ניחא ליה, וכן לקמן (צ"ג ע"ב ד"ה ור' שמעון) פי' רש"י דמלאכה שאינה צריכה אלא לסלקה מעליו הוי מלאכה שא"צ לגופה דברצונו לא באה לו. והקשו עליו **התוס'** לקמן (צ"ד ע"א ד"ה ר"ש שפוטרי) דא"כ במפיס מורסא לעשות לה פה, ובקורע יריעה שנפל בה דרנא ע"מ לתפור, ובתופר בגד קרוע, יהיה פטור משום דברצונו שלא היה בעולם, ועוד הקשו מסותר על מנת לבנות כבתחילה, והוכיחו מכך לשיטתם דמלאכה הצריכה לגופה היינו כצורך המשכן ולא היה במשכן כיבוי על מנת שלא יקדיחו הסממנים דהיו זהירים שלא להרבות אש יותר מדאי, נומה שהקשו מסותר ע"מ לבנות כבתחילה נראה כוונתם מדוע לר"ש פטור בזה דומיא דקושייתם מקורע בחמתו, וצריך לבאר קושייתם לשיטתם שם דלר"ש רק ע"מ לבנות יותר טוב מהראשון חייב ולא כבתחילה ולכן הקשו מדוע בלבנות כבתחילה פטור, ואם כן לשיטתם כאן שא"צ בנין יותר טוב מהראשון (כדברי המהרש"א שם) לא קשה מידי, ועוד קשה דאם כוונתם לבנות באותו מקום הרי זה בלי תועלת ומקלקל ואם לבנות במקום אחר עדיין קשה דהרי עדיף לו שלא היה ולכן פטור (א.ב.).

קסט רש"י ד"ה **לעולם**. כל מקלקל דשבת הוי פטור דלאו היינו מלאכת מחשבת. והקשה **האחיעזר** (ח"ב סימן ה' סק"ז) דלקמן (ע"ג ע"א ד"ה ע"מ לתפור) פי' רש"י דקורע שלא על מנת לתפור פטור משום דלא הוי במשכן. ותי' דלקמן משמע מהמשנה שם דכל קורע שלא על מנת לתפור פטור ואפילו בחמתו ועל מתו, וע"כ כר"ש ומשום מלאכה שא"צ לגופה, והיינו דאם אינה כמלאכת המשכן אינה מלאכה כלל, אבל הכא פי' רש"י אליבא דרבי יהודה דא"צ כמלאכת המשכן, וע"כ דהחסרון במלאכת מחשבת והיינו דאמנם היא מלאכה אך לא מלאכת מחשבת, נועיין באות דלעיל דשיטת רש"י דמלאכה שא"צ לגופה היינו שא"צ למטרתה ולא משום דבעינן דומיא דמשכן וא"כ מה תירץ לשיטתו. (ש.ב.).

קע רש"י ד"ה **לעולם**. שאין הכיבוי וההבערה לא בשמן ולא בנר אלא בפתילה, וקשה דאיתא בבבצה (כ"ב ע"א) דהמסתפק משמן שבנר ביו"ט חייב משום מכבה, ולפי' רש"י כאן דאין ההבערה בשמן אם כן הוי גרם כיבוי וגרם כיבוי מותר ביום טוב, ועיין שם בתוס' ד"ה והמסתפק דהחיוב משום דבזמן שמסתפק ממעט אורו ולא משום הגרמא, **והרא"ש** שם מפרש דחייב מטעם שממחר הכיבוי ואף דגרם כיבוי פטור היינו דווקא בגורם חיצוני כגון עושה מחיצה לאש בכלי חרס חדשים מלאים מים אבל כאן שמסתפק מהשמן שגורם ההדלקה חייב אף דהוי גרמא.

קעא תוס' ד"ה **וסותר**. הא דתנן בפ' כלל גדול וכו', הקשה **הראש יוסף** דלמא המשנה דלקמן כרבי יהודה ולא כרבי שמעון.

קעב תוס' ד"ה **וסותר**. אבל סותר אשכחן במשכן שאין מתקן בסתירה זו יותר משלא היה בנוי שם מעולם (והיינו בהקמת המשכן). ולקמן (צ"ד ע"א תוס' ד"ה רבי שמעון) כתבו דלר"ש חייב כשסותר ע"מ לתקן כגון שהבנין האחרון טוב מהראשון. ומבאר **המהרש"א** (לקמן) דתוס' דהכא סברי דא"צ שיסותר ע"מ שיהי' האחרון טוב מהראשון משום דומיא **דהקמת המשכן**, אבל התוס' דלקמן סברי דאין ללמוד **מהקמת המשכן**, אלא בעינן דומיא

הוא הדין לכל המתים. והשפת אמת מפרש דסוגיין כמ"ד אין מיתה בלא חטא ולכן כל מת דומה בזה לחייבי מיתות בית דין, אמנם הפרישה (יו"ד סימן של"ח) מביא בשם הספרי דילפינן מדכתיב, ואשמה הנפש ההיא והתודו, זה בנה אב לכל המתים שיטענו וידוי.

קפד גמ', ואילו הן פרקליטין וכו'. הב"ח (שם) מבאר דאומרים לו כל זה כדי שלא יסמוך על אחרים שמתפללים עליו אלא דעיקר הפרקליטין הם מעשיו בעצמו, ואזיל לשיטתו לעיל (באות הקודמת) דכל מה שאמרה הגמ' אומרים לו. ובטור הוסיף עוד מש"כ הרמב"ן דכדי שלא ישבר לבו אומרים לו הרבה התודו ולא מתו, והרבה שלא התודו ומתו, והרבה שהולכין בשוק ומתודין שבשכר שאתה מתודה אתה חי, וכל הדברים האלה לא אומרים לו בפני עם הארץ או נשים או קטנים, שמא יבכו וישברו את לבו.

קפה גמ', בעון שני דברים עמי הארצות מתים. פי' היעב"ץ דכונת הגמ' שמתים צעירים, ואף דיש דאית להו עוד הרבה חטאים, מ"מ עליהם יכולים לטעון לזכות, דראו מנהג אבותיהם וחשבו השאר לחומרות, אך בשני עונות אלו שמבזים דברי קדושה הרי הם כמתכוונים למרוד בהקב"ה.

קפו גמ', על שקורין לארון הקודש ארנא. מבאר המהרש"א דאף שמצינו לשון ארון על ארון הקודש, כמוש"כ התוס', היינו דוקא כשמוכח דהכוונה לארון הקודש ואי לאו הכי אסור, והוסיף המהרש"א דאין לחלק בין ארון לארנא דמצינו לשון ארון במשנה על ארון של חולין, אמנם המגן אברהם (סימן קנ"ד סוס"ק י"ד) כתב דמה שמצינו בחז"ל לשון ארון בלבד (עיין תוס' ד"ה על) על ארון הקודש, היינו בדרך לימודם ובכהאי גוונא שאני דכל מה שאומר היינו דבר שבקדושה, ובשם רש"י כתב דדוקא ארנא אסור לומר, כיון שכך קראו למגדלים שלהם, אבל ארון מותר כיון שהוא שם מיוחד לארון הקודש. וצ"ע דרש"י בד"ה ולארון הקודש ארנא, כתב על עמי הארצות וכו' ואין קורין אותו ארון הקדש. ולכאורה משמע דלא מספיק ארון בלבד (א.ב.).

קפז גמ', ועל שקורין לבית הכנסת בית עם. פי' המהרש"א מהות הבווי, דמיחסים הבית לצרכי העם, ולא להיותו בית ה', ומאי שנא מקריאת שמו בית הכנסת, כי לשון כנסת היינו מלשון כנסיה (כל כנסיה שהיא לשם שמים) דהיינו התכנסות ישראל עם כביכול ה' יתב"ש, וכן כתב החכמת מנוח, והוסיף עוד פירוש דכנסת לשון כנסת ישראל שמשמעותה בית השכינה. והמלא הרועים הקשה דבירמיה (לט, ח) נכתב על בית הכנסת בית העם, ותי' דדוקא בזמנינו שנוהגים לקרא לבתי קרקסאות בית העם הווי לשון בויון.

דף ל"ב ע"ב

קפח רש"י ד"ה ונמסרו לע"ה. והקדש וכו' לחוש במטלטלין שמא הקדישו וחזר בו, ומדייק המהרש"א מדלא נקט לחוש שמא הביא חולין לעזרה משמע דרשב"ג בא לומר הטעם דע"ה מתים משום דמכשילים את החברים שסומכים עליהם.

קפט שם, לא הו"ל למיתני תרו"מ דרבנן לא הימנוהו. ולישב דעת רבותיו של רש"י מבאר הרש"ש דגם מדרבנן האמינו ע"ה בתרו"מ כגון גבי עניים ושבת, וכן גבי מצה בליל יו"ט א' ולאתרוג, וכן גבי טומאת וטהרת התרו"מ בשעת הגיתות והבדים, דהאמינום לע"ה

כן צינים ופחים לעולם לא יבואו עליו באונס אם רוצה לזהר. **קעח גמ', ר' ינאי בדיק ועבר.** הקשה השפת אמת הרי לכולי עלמא אסור להיכנס לסכנה וזה אינו רק לשיטת רבי ינאי, ומוכיח מזה שע"כ רבי ינאי עבר עם גוי וסבר כשמואל דבתרי אומי לא שליט ואפילו באחד מהם ודלא כהמהרש"א שדווקא בשניהם לא שולט, ואף דעם גוי אין סכנה בכל זאת בדק את הספינה שאין בה חור מחשש רחוק לסכנה ובוזה נהג לטעמיה.

קעט גמ', מאי קראה קטנתי מכל החסדים. ופירש"י נתמעטו זכויותי בשביל החסדים, ובפי' רש"י על החומש (בראשית לב, יא) הוסיף, לכך אני ירא שמא משהבטחתני נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו. והקש' הרמב"ן (שם) דלשון הפסוק לא משמע כן, ועוד הא אמר אחר כך ואתה אמרת היטב איטיב עמך וגו' ומה תועיל ההבטחה אי גרם החטא, ועוד דהזכיר הבטחת הקב"ה בצאתו מחורן והרי אחר כך לא היטיב לו בחסדים שיתמעטו זכויותיו על ידיהם, הלכך פי' הרמב"ן דקטנתי היינו איני ראוי לחסדים ולהבטחות של הקב"ה. ולגבי הקושיא הראשונה הוכיח רבי אליהו מזרחי מסוגיין דפי' הפסוק כרש"י [דאילו לרמב"ן קשה מסוגיין], ועל הקושיא השנייה תי' דאיטיב היינו בזכות אבותיו דלא תלוי במעשי יעקב, והמהרש"א תי' דבקש רחמים שלא יגרום החטא, ועל הקושיא השלישית תי' הרא"מ דמתיחס לחסדים שקודם ההבטחה, כיון דזכויותיו נתמעטו על ידיהם ואם חטא אחר ההבטחה הרי אין לו זכויות שייגינו אך לא חשש לחטא דקודם ההבטחה דלא יבטל ההבטחה, והמהרש"א תי' דנעשה לו נס שניצל מלבן.

קפ גמ', כי יפול הנופל ממנו. ביאר הכלי יקר (דברים כ"ב ח' דתיבת ממנו אתי על הנופל, ובאה התורה לומר, שלא תאמר וכי המעקה מבטלת הגזירה כאשר זה ראוי ליפול, אין הדבר כן כי אתה לא תשים דמים בביתך, כי מי שדמיו בו וראוי ליפול למה יהיה זה בביתך וה' רצה שהוא עצמו יפיל את עצמו כי מידו היתה זאת לו, אבל מכל מקום הוא שראוי ליפול לא ינצל על ידי המעקה, כי יפול מנפשיה אפילו במקום מישור. ובשם י"א כתב, דממנו שב אל המעקה, כי הראוי ליפול יפול אפילו מן המעקה ואין המעקה מצלת כי אם הבלתי ראוי ליפול.

קפא גמ', שמגלגלין זכות על ידי זכאי. כתב היפה עינים דאף דמכאן ראייה שמגלגלין חובה על ידי חייב בלבד, והא דמגלגלין זכות ע"י זכאי ילפינן מבנות צלפחד שזכו שפרשת נחלות נכתבה על ידן.

קפב גמ', שכן כל המומתים מתוודים. הב"ח (יו"ד סימן של"ח) סובר דאומרים לו גם שכן כל וכו' ונראה דמדייק כך גם מלשון רש"י אומרים העומדים שם שכן דרך וכו', ולכן כתב הב"ח דדוקא בנטה למות אומרים לו התודה, אבל בלאו הכי אין אומרים כן כדי שלא יהא לבו נשבר, אך הפרישה סבר דאומרים לו התודה, אבל אין אומרין שכן כל המומתים וכו', והוסיף הש"ך דגם להפרישה אומרים התודה רק לנטה למות ולא לאינו נטה למות, כדי שלא ישבר לבו, או דלא הגיע זמנו, עוד כתב הש"ך דמדברי רש"י אין להוכיח כדברי הב"ח משום דהווי שני דיבורים נפרדים.

קפג רש"י ד"ה שכן דרך כל המומתים. שכן מצינו בעכ"פ. וכתב המהרש"א דמסברא למדו דלאו דוקא חייבי מיתות בית דין אלא

וכן ברגל הכל חברים הן.

קצ' גמ', בעון נדרים מתה אשה של אדם. כתב המאירי דסוגיין אתי לבאר משפטי יושר ה' יתברך, להרבות העונש בדבר שהמכשול מצוי, בו וכן להעניש מדה כנגד מדה, ובסוף דבריו כתב דיוהר מכל עבירה וישמר מכל עונש. **ובמאירי** על אבות (פ"ה) מבואר דהענין בזה שיפספש אדם במעשיו ויתבונן בכל צרה שתבא עליו.

קצא) תוס' ד"ה רבי יהודה. אם כן ברייתא דלעיל דלא קאי את"ק הוה ליה למינקט נמי בעוון ביטול תורה, הק' **הרש"ש** דהרי ת"ק לא מדבר על מיתת הבנים אלא דעל עוון נדרים **אשתו מתה** ועל זה הוסיף רבי גם **מיתת הבנים**, הלכך מה שייך שיוסיף רבי את עוון ביטול תורה הא לא על זה ה' הדיון אלא על עצם העונש על עוון נדרים.

קצב) גמ', פלוגי בה ר"מ ורבי יהודה וכו' משמע דגם ר"מ סובר שאם לא יקיים מזוזה לא ירבו ימי בניכם, והק' המהרש"ם לשיטת **הריטב"א** (קידושין ס"ב ע"א ד"ה בשלמא) בשם **רבינו פנחס דלר"מ** רק באזהרה אמרינן מכלל הן אתה שומע לאו, אבל בשאר דינים לא אמרינן, הא הכא בדין מזוזה משמע דגם בשאר דינים לר"מ אמרינן כן, ותי' דענין מזוזה מבואר **ברמב"ם** (סוף הלכ' מזוזה) כדי שיזכור את הקב"ה, ואמר השמר לך פן תשכח את ה', שהיא אזהרה, הלכך גם במזוזה שייך מכלל הן אתה שומע לאו.

קצג) תוס' ד"ה בעון ציצית (תו"י). דוקא בימיהם וכו' אבל השתא וכו' אין צריך לקנות וכו' אך טוב לקנות טלית וכו' כדאמר בסוף סוטה וכו' ע"כ, ועיין פסחים (קיג ע"ב) בגמ' דמי שאין לו ציצית בבגדו הרי הוא מנודה לשמים, ופי' **תוס'** (שם ד"ה ואין) דמיירי בשיש לו ואינו מניח, אי נמי אפילו אין לו יש לחזור ולהביא עצמו לידי חיוב כדאשכחן (סוטה דף יד.) במשה שהיה תאב ליכנס לארץ ישראל כדי לקיים מצות, היינו דלדבריהם שם אי ו רק ענין של טוב אלא דבלאו הכי הווי מנודה לשמים, **והשפת אמת** כתב **דלהמגן אברהם** שכתב בסוס"י כ"ד, דהקורא קריאת שמע בלא ציצית כאילו מעיד עדות שקר, קשיא מדרב קטינא שהביאו תוס' דלא חש לזה.

קצד) גמ', עד שיבולו שפתותיכם מלומר די. הקשה **העץ יוסף** הרי אותיות ב'י'מ'פ' הם מהשפתים ואותיות ד"י' ממוצא הלשון הם, ומתרץ על פי הנוסח **בירושלמי** עד שיבולו שפתותיכם מלומר דיינו ברכות, והרי האות ב' מהשפתיים מוצאה, **והבבלי** רק קיצר בזה.

דף ל"ג ע"א

קצה) רש"י ד"ה דאכלן ולא עבדן, ונמצא שגזולות את בעליהן ועוד, מתוך שמלומדות במאכל ובמשתה גורמות לבעליהם לגזול. הק' **הבן יהוידע** על הפי' הא', דהא בעליהן רואים ושותקים אם כן ולא הוי גזל, ועל פי' ב', הא בני מחוזה עשירים היו ומשרתים להם אם כן לא היו צריכות לעבוד, ולכן פי' הוא, דאכלן ולא עבדן היינו היינו שמעשירות ואינן נותנות צדקה, והרי נתן הקב"ה את הממון העני ביד העשיר שיתן לו, הלכך כשמעשיר ואינו נותן צדקה, ה"ה גזל מהעני את חלקו, ובפרט האשה שהיא בבית ולא נותנת לעני שבפתח, וגם שהבעל סומך עליה בזה.

קצו) גמ', ויגזור על ימין ורעב וגו'. רש"י מפרש דהראיה מסוף

הפסוק שבזמן רעב איש בשר זורעו יאכלו, אך הר"ש מודסוי מפרש על פי פירוש רש"י בישעיה דויגזור לשון ויגזול, והיינו דעל עון הגזל יבוא רעב ואיש בשר זורעו יאכלו.

קצז) גמ', בעון שבועת שוא וכו' חיה רעה באה. מבאר המדרש **שמואל** (אבות פ"ה משנה י') דטבע החיות לבא גם בישוב אלא שהקב"ה נתן בהם פחד מבני אדם, אבל כשנשבעים לשקר ומחללים את ה' מסיר ה' מהם את מורא החיות, והוה שנאמר ולא תשבעו וגו' וחללת את ה' **אלוקיך**, דאין הפגימה ע"י החילול בו יתברך, אלא דפי' אלוקיך היינו שהקב"ה מיחד שמו עלינו, אם כן הפגם ע"י החילול שיוסר מה שיראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, וממילא ח'י' רעה באה.

קצח) גמ', אל תקרי באלה אלא באלה. מבאר המהרש"א דבשאר פורענויות נאמר ואם עד אלה וכאן נאמר ואם באלה והיינו בעונש אלה ושבועה.

קצט) גמ', בעון גילוי עריות וכו' גלות בא לעולם. ענין המדה כנגד מדה מבואר **במאירי** (באבות) דבגילוי עריות גורם לאשה להתגרש מבעלה, ובעבודה זרה גורם לשכינה שתסתלק מישראל, וכן הגלות שגורשו מארצם, ובשמיטת הארץ היינו להשבית את הארץ כפי חשבון השנים שלא שבתה. **ובמדרש שמואל** מבואר בשם **הר"י בר שלמה** דבשמיטות היו העבדים משתחררים והקרקות חוזרות לבעליהן, וכיון דלא רצו לקיים מצוה זו, ילכו בשבי כנגד מה שלא שחררו את העבדים, ונכרים ישבו בקרקעותיהם כי לא חזרו לבעליהן.

ר) גמ', כל המנבל את פיו מעמיקין לו גיהנם. הק' **הבן יהוידע** מה נוסף צער בהעמקת הגיהנם, ותי' דפעמים שמוליכין את הצדיקים על פתחו של גיהנם והם מושכים משם נשמות של רשעים, ואפילו אלו שלא יצאו יש להם קצת נחת רוח כשנשמת הצדיק עוברת לידם, הלכך העמקת הגיהנם מרחיקתו מהפתח ולא יהנה מכל זה. **רא) גמ', זעום ה' יפול שם.** מבואר **במהרש"א** כפשוטו, ועוד על פי הפסוק על פני כל אחיו נפל כמון שפי' רש"י דהיינו לשון שוכן שם. **רב) גמ', שאני רבא דאנסי ליה רבנן.** הקשה **השפת אמת** הרי אסור להשהות נקביו, ותי' דרבא לקה בעצירות נקביו, ומשום דאנסי ליה רבנן לא עשה פעולות להשתלשל, ועי"ש שהביא מתרומת הדשן סימן ט"ז שפי' בפשטות שאנס עצמו ממש.

רג) גמ', סימן לשנאת חנם ירקון. פי' **הבן יהוידע** דהמדה כנגד מדה דכיון שאין לו סיבה לשנוא את חברו בליבו אלא ליבו ריקן ובכל זאת שונאו, הלכך יתהפכו אותיות ריקן לאותיות ירקון.

דף ל"ג ע"ב

רו) גמ', בעון ביטול תורה אמרו לו נשים יוכיחו, ופירש"י שאינן מצוות על דברי תורה וכו', **הרמ"א** (יו"ד סימן ר"מ ס"ו) כתב דאשה חייבת ללמוד דינים השייכים לאשה, והקשה **הברכי יוסף**, (ח"א סימן מ"ז סק"ז) מסוגיין דא"כ מה הקשו נשים יוכיחו, ותי' דאפשר דלאו דוקא חייבות דאינו חיוב גמור אלא טוב וישר שילמדו, ועוד תי' דהיותר נכון דהן חייבות, אך חיובם אינו נובע ממצות תלמוד תורה דפטורות, ומשום ידיעת הדינים היכא דידועות אין להן סרך חיוב למוד תורה, ועיין **במגן אברהם** (סימן קפ"ז סק"ג) דהק' על **הרמ"א** ביו"ד (שם) ממה שכתב באו"ח (סימן

(וכעין שכתב בנפש החיים ש"א פ"ח). (י.ר.)

(ריא) גמ', **חד כנגד זכור וחד כנגד שמור**. השלחן ערוך (סימן רס"ג ס"א) כתב דיש מכוונים לעשות שתי פתילות אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. וכתב בביתאור הגר"א שהמקור לזה מסוגיין, והיינו דלמדו דין נרות מהדסים.

(ריב) גמ', **ויחן את פני העיר**. איתא במדרש רבה (פרק ע"ט סוף אות ו') דנכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום, וקבע תחומין מבעוד יום, וזה שאמרו שמר יעקב את השבת קודם שנתנה.

דף ל"ד ע"א

(ריג) גמ', **ואית להו צערא לכהנים לאקופי, ופרש"י** דהיה מעבר העיר לרבים, **המנחת חינוך** (מצוה רס"ג ס"ק ל"ד) הסתפק אי בספק טומאה ברשות הרבים רק הטומאה הותרה, מיהו מ"מ אסור לכהנים לעבור שם, משום דלענין הלאו הוי ספיקא דאורייתא לחומרא, או דהכל תלוי בטומאה וכיון דאין טומאה מותר לעבור, והסיק דמותר לגמרי. **ובשו"ת דובב מישרים** (ח"ב בהשמטה לח"א) הוכיח **מרש"י** בסוגיין שלא כדבריו דהא אף דהי' רשות הרבים מ"מ הכהנים לא עברו והיינו משום דלענין זה הספק לחומרא, **ובשו"ת מהרש"ם** (ח"א סימן ר"ל) מבאר **דרש"י** הוכרח לומר דהווי רשות הרבים, משום דאי הי' רשות היחיד איך סמך רשב"י על עדות הסבא במקום ספק טומאה ברשות היחיד דהוי ודאי טומאה, הא אין עד אחד נאמן בכהאי גוונא, ע"כ דהווי רשות הרבים, אמנם הוכיח **מתוס'** (כתובות כ"ח ע"ב) ד"ה בית הפרס, דבטומאה תמידית גם בספק ברשות הרבים לא הקילו רבנן, ולכן סמך על עדות הסבא, ולפי התוס' בכתובות אין ראייה מרש"י דלא כהמנחת חינוך. **ובשו"ת חתם סופר** (יו"ד סימן של"ז) מבאר דמעשה דסוגיין בזמן ריב"ז המקום היה ר"ה, אך בזמן רשב"י המקום היה רשות היחיד, וסמך על עדות הסבא דר"ש לשיטתו בנדה (ב' ע"ב) דמיקל בספק טומאה ברשות היחיד.

(ריד) גמ', **כל היכא דהוי קשי טהריה**. **הברכי יוסף** (או"ח סימן ל"ב סק"ד) הביא את דעת **המהר"ם בן חביב** דהכלל דלא בשמים היא היינו אפילו בספק במציאות אין סומכים, הלכך פי' סוגיין דרשב"י סמך על סברתו ורק כדי לאמת דבריו סמך על הנס, וכן משה רבינו היה פוסק הדין ע"פ הבנתו, וכדי לאמת הדברים הוכיח מהמן, אך **הברכי יוסף** הוכיח שבספק במציאות סומכים על נביא או על נס הלכך סמך רשב"י על הנס.

(רטו) **רש"י ד"ה איכא דידע**. שלא היה בית הקברות גמור ולא ניתן לפנותו, הקשה **החזון איש** (אהלות סימן כ"ב ס"ק מ"ג) הא איתא במשנה דבמצא שנים מותר לפנותו ובמצא שלש אם הם סמוכין אסור לפנותו, ולא חילקה בין אי הוחזק בטהרה אי לאו, ותי' דבנמצא קבר מותר לפנות דתולין שנקבר על דעת לפנות, אבל אי ידוע דיש כאן מקום טומאה מתעורר ספק אולי קברוהו שלא על דעת לפנותו, הלכך כיון שזכרו שהוחזק בטהרה, נחשב כקבר שנמצא דתולים שנקבר באונס ומותר לפנותו. עוד הקשה **החזון איש** בסוגיין דהרי מותר לפנות הקבר מדין מזיק את הרבים, ותיירץ דכיון שהכהנים התרגלו להקיף לא נחשב מזיק, והוסיף **החזון איש** דהעדות על ריב"ז שקצץ שם תרומה, היינו שקצץ בכל המקום,

קפ"ז) דלא יאמרו הנשים ועל תורתך שלמדנו בברכת המזון כיון דאין בתורה, ואמנם **בביאור הגר"א** (או"ח סימן מ"ז ס"ד) דחה את דברי **הרמ"א** ביו"ד הנ"ל מהדרשא שהביא **רש"י** הכא ולמדנו את בניכם ולא בנותיכם.

(רה) גמ', **אמרו לו וכו' נכרים יוכיחו**. הק' **המהרש"א** מ"ט הקשו דוקא לרבי שמעון והרי מנכרים קשה לכולי עלמא, דהא נכרים פטורים מלשון הרע, ומותרים לאכול שאינו מתוקן, ותי' דבתלמוד תורה אסורים ללמוד, מה שאין כן בלשה"ר וכדו' **פטורים** אך יכולים לקיים, ולפי זה מבאר **המהרש"א** דהוכיחו מנשים כיון דאסורות בתלמוד תורה וכמלמדה תיפלות, ומתינוקות הוכיחו דאינם בני לימוד כלל.

(רו) גמ', **תינוקות יוכיחו**. הק' **השפת אמת** הא קטנים אינם בני עונשים, ועל כרחך דנענשים בעון ביטול תורה דאביהם, וזה כבר נאמר.

(ריז) גמ', **כמה נאים מעשיהם של אומה זו**. הקשה **השפת אמת** הרי עבר בזה על לא תחנם לא תתן להם חן ותי' דאמר כך בלשון תמיהה.

(רח) גמ', **הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם**. **ופרש"י** לתלמידיו או לאביו ואמוזכו' ונשמעו וכו', **ובתוס'** גרס ר"ת הלך רבי יהודה וכו', ומבאר **החפץ חיים** (כלל ב' באר מים חיים סקי"ב ד"ה ובוזה) על פי דבריהם דהיה אדם גדול, ובודאי לא התכוין להעביר הקול למלכות, ובכל זאת נענש דעבר על לשון הרע, משום דאף שרבי שמעון בן יוחאי אמר דבריו באפי תלתא ובוזה מותר לספר לאחרים כשלא מתכוין להעביר הקול, כיון דנאמר בפני תלתא גדולי הדור שבודאי לא יעבירו הלואה אסור הי' לספר.

(רט) גמ', **נשים דעתן קלה וכו'**. מכאן הוכיח **המגן אברהם** (סוף סימן קנ"ו) שחייב אדם לסבול צער כדי שלא יהרג חבירו בחינם, דלשון דעתן קלה משמע שאם הם יספרו יעשו שלא כדין. עוד מוכיח **המגן אברהם** (שם) דמותר לאדם לברוח כשיש סכנת נפשות ואפילו שעל ידי כך יגרום צער לחבירו, דהרי הם ברחו למערה בלי לגלות לנשותיהם כדי שלא יוכלו לגלות אם ידעו, ועל ידי כך ציערום.

(ריז) גמ', **חזו אינשי דכרבי וזרעי אמר מניחין חיי עולם וכו'**, נראה דרשב"י אוזיל לשיטתו ברכות לה: דפליג ארבי ישמעאל דאמר הנהג בהן מנהג ד"א לאחר שבעת חרישה וכו', ולדעת רשב"י אם כן תורה מה תהא עליה, ויש לעסוק בתורה לבד ומלאכתו ייעשה ע"י אחרים, וכ"מ ברש"י ד"ה ועוסקין, [נכמו שלרשב"י כאן נעשה נס שנברא לו עץ חרובים ומעין]. אמנם צ"ע דא"כ מה אמר רשב"י אחר כך די לעולם אני ואתה ופירש"י שאני ואתה נעסוק בתורה, והרי לשיטתו משמע דזהו החיוב לכולי עלמא, ולכאורה מוכח מכאן דלבסוף חזר בו רשב"י וס"ל דאין דרך זו לכל העולם אלא ליחידים, וכמו שאמר אביי בברכות שם דהרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידן, וא"ש לפ"ז מה **שהרמב"ם** מחד גיסא פסק כר"י דיש לעסוק בפרנסה (פ"ג מת"ת ה"ו) ומאידך גיסא פסק כרשב"י בסוף ה'ל' שמיטה ויובל (פ"ג הי"ג) דכל איש אשר נדבה רוחו לעסוק בתורה לבד הקב"ה יפרנסו בעוה"ז. [נכמבואר בברכת שמואל קידושין סימן כז, ו. בשם **הגר"ח זצ"ל**], ולהנ"ל א"ש דאף רשב"י גופיה לבסוף הסכים דאי"ז הדרך אלא ליחידים בדור,

מצוה ולא לדבר הרשות, וכתב הבית יוסף (ריש סימן רס"א) דאפשר שגם רש"י מודה דלמ"ד לא גזרו שבות בין השמשות היינו דוקא לדבר מצוה, אלא דמשמע לו מהמשנה שאסרו לעשר את הודאי בכל מצב ולא חלקו בין לדבר מצוה או רשות.

רכד) רש"י ד"ה ואין מדליקין, כ"ש דספיקא דאוריתא וכו' זו ואצ"ל זו קתני, אך הגהות **מרדכי** (דף פ"ג ע"א סימן תס"ו) מפרש דאין מדליקין אפילו על ידי גוי, ולפי זה לא בעינן לומר זו ואצ"ל זו קתני. **והטור** (בסימן שמ"ב) הביא מהרבינו **יונה** דמותר לומר לגוי בבין השמשות להדליק את הנר.

רכה) גמ', וידעת כי שלום אהלך, מבאר **הרא"ש** דהוא הדלקת הנר משום שלום בית, ופקדת נוך הוא עירובי חצירות תיקון הנוה, ולא תחטא (לשון חסרון) זה תיקון המעשרות שלא יחסר המזון, **והקרבן נתנאל** הק' דסתור **הרא"ש** דבריו דהרי התיר עירובי חצרות בבין השמשות, ועל כרחך דצריך להגיה **ברא"ש** ופקדת נוך זה עירובי תחומין, שאסורים בבין השמשות, ולפי זה נוך היינו דירתו שבמקום עירובו. ועיין **ברבינו חננאל** דמפרש מנא לן שצריך הדלקת נר בשבת שנאמר וידעת וגו', משמע שמפרש הפסוק רק על הדלקת הנר.

רכו) גמ', וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחשכה, כתב **הרא"ש** בשם **רבינו יונה** שדוקא אם נאכל משחשכה אבל אם נאכל בין השמשות, לא מקילין בזה דשמא כשעירב היה יום וכשנאכל היה לילה, והא דאמרינן לקמן דבין השמשות ספק גם יום ספק לילה היינו לחומרא ולא לקולא. ועיין **בצל"ח** שדן בדעת רבא האם גם כשהעירוב הראשון נאכל קודם שהונח העירוב השני דהווי סתירה בעצם שניהם קנו עירוב.

רכז) וספקא דרבנן לקולא. מבאר **הרמב"ן** דאף דאמרינן בעלמא באו שניהם לישראל בבת אחת שניהם טמאים ממה נפשך, הכא אף שאמרו לאחד דהוא השליח לשניהם שניהם קנו ולא אמרינן ממה נפשך בדברבנן הקילו.

רכח) תוס' ד"ה שניהם, אבל בספק כי הכא שהניחו בין השמשות או נאכל בין השמשות לא מכשר, **הרא"ש** הביא קושיא זו רק על הניחו בין השמשות, ומבאר **המהרש"א** טעמו כי בספק נאכל לא חייש דאיכא חזקה וכמו בנשרף, ומאידך סברת התוס', דבנשרף לא היה ידוע שנשרף בין השמשות אלא דהווי ספק נשרף משחשכה, הלכך תולין דנשרף משחשכה, אבל כאן דודאי נשרף בבין השמשות והספק אם נחשב יום או לילה בזה אין חזקה.

רכט) תוס' שם, וקשה לרשב"א דר' יוסי וכו' ספק עירוב כשר אלא משום חזקה וכו', **הנודע ביהודה** (מהדו"ק יו"ד ס"ו ס"ה) תי' דרש"י סבר דלרבי יוסי אין צריך חזקת הכשר משום דהווי ספיקא דרבנן, אלא בעי שלא יהיה חזקת איסור, ובתרומה ספק אם טמאה או טהורה (ולא ספק מתי נטמאה) לא הכשיר רבי יוסי כיון דשורש הספק על התרומה הוא בדאורייתא, מה שאין כן בספק בין השמשות אין חזקת איסור דהרי קודם בין השמשות אין דין תחומין, **והתוס'** לשיטתם דעירובי תחומין נחשב בחזקת איסור דמעמידים אותו על חזקת ביתו וצריך להוכיח שהעירוב הואיל.

ומשו"ה הקשו **לרש"י**. [אמנם עיין בעירובין ל"ו ע"א **רש"י** ד"ה העמד טמא, דכתב העמד אדם על חזקת תחום ביתו ולפי זה צ"ע תירוץ הנודע ביהודה (ש.ב.)]. **והשער המלך** (ריש מקואות) תירץ

דאי רק במקצת הא אפשר שידע מקום הקברות, וקצץ במקום שאינו בית קברות

רטז) רש"י ד"ה איכא דידע, שלא היה בית הקברות גמור. הק' **החזון איש** (אהלות סימן כ"ב ס"ק מ"ג) מ"ט לא הוכיחו דאינו בית הקברות גמור מהא דטיילו שם, דבבית הקברות אסור לנהוג קלות ראש, ותירץ דכיון שנאבד מקומו נהגו בו היתר, אם כן אין הוכחה. **ריז) רש"י ד"ה עבר איהו.** וצף המת, כתב **הר"ש מדעסוי** דלפי זה **רש"י** לא גרס בגמ' כל היכא דהוה קשי טהריה וכו', אך **החכמת מנוח** מפרש דאין כוונת **רש"י** שצף לגמרי אלא שהתנועע ולכן העפר שמעליו התפורר וציין המקום הרפה.

ריח) תוס' ד"ה כל היכא, הביאו לי סדינין, כתב **המהרש"א** דפירשו לשיטתם לעיל דעבד איהו נמי היינו כיעקב אבינו ולא כריב"ז דקצץ תורמוסים כמו שפירש **רש"י**. ועיין עוד בתוס' נדה (סא' ע"א ד"ה מקום) דפי' שגם ריב"ז שקצץ כאן תורמוסים דתרומה היינו לאחר שבדק על ידי סדינים.

ריט) גמ', ונח נפשיה וכו' ועשהו גל של עצמות. מבאר **הבן יהוידע** דההוא סבא דבר עמו בביהמ"ד הלכך הרגו סתם, אך את יהודה בן גרים הרג בשוק ושם מצויים גויים שיעלילו עליו, הלכך הוצרך לעשותו גל של עצמות, וכדפי' **רש"י** שנפל מזמן הרבה ולכן לא יחדוהו שהרגו עכשיו.

רכ) גמ', ספק חשכה וכו' ואין מדליקין את הנרות. התוס' בראש השנה (ט' ע"א ד"ה ור"ע) הק' הא מדין תוספת שבת אף קודם לספק חשכה אסור להדליק את הנרות, ותי' דתוספת שבת סגי במשהו, עוד כתבו דלר"ג במו"ק ליכא תוספת שבת כלל, וכן **בביאור הגר"א** (סימן רס"א ריש ס"ב) הוכיח מכאן כשיטת **הרמב"ם** דאין חיוב תוספת שבת, וכתב לדחות דברי התוס' דמספיק תוספת משהוא מהא דהוכיח **הרא"ש** מלקמן דף קמח: אף שוודאי מצוה להוסיף וזה התקיעות שהיו.

רכא) גמ', אבל מעשרין את הדמאי ומערבין וכו'. המרדכי (סימן ר"צ) כתב דהוא הדין לעירובי תבשילין, ואם כבר התפלל ערבית כתב המרדכי דדעת **רבינו יואל** דאם עדיין יום יכול לערב, דעניית ברכו כתקיעת שופר, ואפילו הכי התירו במשנה לערב בספק חשכה, ודעת **רבינו שמריה** לאסור, וראיתו מהתוספתא (דמסכת סוכה) דבהתחיל לתקוע שלישית אפילו מיחם בידו יניחחו על הארץ, ואף על גב דבספק חשכה טומנין את החמין, אם כן חזינן דחמור קבלת שבת מאשר ספק חשכה. **ובבגרי ישע** (על המרדכי) כתב דלרבינו שמריה לא קשיא ראית רבינו יואל, מהמשנה שהתירה אחר תקיעת השופר, דהוא משום שלא מקבל שבת בהדיא. ועיין **בביאור הלכה** (סימן רס"א ס"ד ד"ה אין) דהביא בזה סתירה בדברי השולחן ערוך, וחילק בשם האחרונים (א"ר ועוד) בין קבלת שבת דיחיד לציבור שקבלו דחמור יותר.

רכב) רש"י ד"ה עשרתם, דבשבת אכילת עראי קובעת למעשר, **והדרישה** (סימן רס) מבאר באופן אחר ממה שפירש **רש"י** דבחול אפשר לעשר קודם אכילה אך בשבת אי אפשר לעשר ולכן שואל אם עשור.

רכג) רש"י ד"ה ספק חשכה, כגון בין השמשות וכו' קסבר גזרו על השבות אף על בין השמשות, אך **המאירי** כתב דהמשנה אף כמ"ד דלא גזרו על השבות בין השמשות, אלא הא דלא גזרו היינו לדבר

א"ה ביהש"מ נמי נגזר, כמו הראב"ד בדבר שאינו מוסיף, אך מטעם אחר, והוא דיש לחוש דמתוך שהוא מסלק קדירה מעל גבי כירה עם חשיכה והיא רותחת ומטמין, שמא תרתיח ויצטרך לגלותה וחוזר ומטמין לכתחילה בשבת, ופריק כבר הם מרותחות ויצאת זוהמתן מבע"י ואין חוששין שמא בזמן מועט ירתיח ויצטרך ליטלו שהרי דבר שאינו מוסיף הבל אינו חוזר ומרתיח.

רלד) ועיין שם עוד בהרמב"ן שהק' על דברי הרמב"ם דחשש שיגלנה בשבת ויכסנה ונמצא טומן בשבת, הא מותר בשבת לגלות הטמון ולחזור ולטומנו, ותי' דהיינו דוקא באינו מוסיף הבל דהסיח דעתו מבישול ורצונו רק לשמור החום, אבל במוסיף הבל דבעי להוסיף חום נחשב כמטמין מחדש ואסור, והלחם משנה מתרץ דרך כשנתגלה מעצמו מותר לחזור ולהטמין ולא כשגילה ברצונו. ואמנם בהל' ד' לשון הרמב"ם ונתגלו בשבת מותר לכסות, אבל עיין בגר"א על גליון הרמב"ם שם שכתב דלאו דוקא מעצמו וה"ה דלכתחילה מותר לגלות והוכיח כך מהמשך דברי הרמב"ם עיי"ש.

רלה) רש"י ד"ה משחשיכה, וסתם הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל דאילו בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום אסור כדתנן אין טומנין לא בגפת וכו'. ועיין ברש"י ע"ב בד"ה מפני מה אמרו אין טומנין וכו' שכת' כדתנן לקמן לא בגפת ולא בזתים, ואף על גב דסתם הטמנה מבעוד יום הוא דהא אסרינן משחשיכה עכ"ד. והק' המהר"ם דלכאורה דבריו סותרים דכאן הביא ראי' דהטמנה דמתניתין דידן בספק חשיכה איירי בדבר שאינו מוסיף הבל, כיון דהמשנה דגפת וזתים דפ' במה טומנין מוכח שבמוסיף הבל אסור מבעוד יום, וברש"י דע"ב הוכיח דהאיסור דהתם הווי מבעוד יום דבמתניתין דידן אסרינן להטמין משחשיכה, והא אפשר דמתניתין בספק חשיכה איירי בדבר המוסיף הבל ומותר, ומתניתין דהתם דברה משחשיכה. ועיין מה שתי' ודבריו קשים להבנה, והגאון רבי עקיבא איגר בחי' תי' דההוכחה דמתניתין דבמה טומנין לא איירי בשבת עצמה, משום שכתבה איסור הטמנה בגיזי צמר והא הווי מוקצה, ואי תימא דאיירי בבין השמשות שלא גזרו על מוקצה, אבל מבעוד יום מותר אף במוסיף הבל, זה אי אפשר דהא ממתניתין דהתם חזינן דאסור להטמין במוסיף הבל בין השמשות, ומתניתין דידן אמרה דבספק חשיכה טומנין החמין ע"כ איירי באינו מוסיף הבל, ומוכח דבשבת נאסר אף באינו מוסיף הבל, וכיון דבשבת אסור להטמין אם כן סתם הטמנות אינם בביה"ש דלא יחכו בני אדם לזמן זה מחשש שיעבור ולא יוכלו להטמין, ובע"כ דהמשנה דבמה טומנין איירי אף מבעוד יום שהוא זמן ההטמנה.

דף לד ע"ב

רלו) גמ', שמא יטמין ברמץ. הרמב"ם בפ' המשניות פ"ד מ"א כתב דרמץ אינו מוסיף הבל, ולגירסתו דזה טעם על איסור הטמנה בשבת באינו מוסיף הבל, והקשה הרמב"ן בחידושים דרמץ ודאי נקרא מוסיף הבל דכל שמחמם את הצונן נקרא מוסיף.

רלז) רש"י ד"ה גזירה שמא יחתה בגחלים, קטמה והובערה משהין עליה חמין וכו'. רש"י לשיטתו (לקמן ל"ו ע"ב ד"ה עד שיגרוף) דשהיה נאסרה מדין הטמנה, (ועיין תוס' שם ד"ה לא יתן) ועיין בשו"ע סימן רנ"ג (ס"א) דבמצטמק ורע לו לכולי עלמא מותר

דסוגיא דהכא כר"מ דחולק על רבי יוסי (בעירובין ל"ו) וסבר דספק דרבנן לקולא אף נגד חזקה, וא"כ בספק עירוב הסוגיא כרבי יוסי דכשר ובספק דרבנן נגד חזקה הסוגיא כאן כר"מ דמכשיר, וכן תירץ הקהילות יעקב (עירובין סימן י"ג).

רל) רש"י ד"ה משחשיכה, ונמצא מבשל בשבת, הרא"ש בפרק כירה (סימן י"א) הוכיח מכאן דשיטת רש"י שיש בישול אחר בישול ומדובר בתבשיל לח, אך שיטת הרא"ש (שם סימן י') דאין בישול אחר בישול אף בלח ומפרש כאן שמא ירתיח היינו שמא יחתה.

רלא) גמ', אמר רבא מפני וכו' אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזירה שמא ירתיח וכו' סתם קדרות רותחות הן, וכו' אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ וכו' גזירה שמא יחתה בגחלים. גירסא זו שלפנינו היא גירסת רש"י והראב"ד (פ"ד ה"ב) והרא"ש. והק' הרי"ף (מובא במלחמות) הא דבר שאינו מוסיף הבל אינו מרתיח, ולא יתכן לפרש שאם ימצאו קדרה צוננת יטעו להתיר בישול דלא נחשדו על השבתות, הלכך גרסו הרי"ף והרמב"ם (פ"ד משבת הל' ב' ג') אין טומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום שמא ירתיח, א"ה ביה"ש נמי וכו' סתם קדרות וכו', אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה וכו' גזירה שמא יטמין ברמץ ואתי לחתויי בגחלים.

רלב) גמ', שמא ירתיח. הרמב"ם מפרש לשיטתו (הובא באות הקודמת) שמא ירתיח בשבת ע"י שמוסיף הבל ויגלנה בשבת כדי שתנוח וכשיכסה שוב הרי טומן בשבת במוסיף הבל, ובפ"י המשניות (פ"ד מ"א) הוסיף דלטמון בשבת במוסיף הבל אסור שמא ילמד להרתיח ע"ג האש כמו שההטמנה מוסיפה הבל, והראב"ד (פ"ד ה"ב) פ' לשיטת הרי"ף שמא ירתיח, לפי שהוא מניח קדרתו שאינה רותחת כל כך והוא מוציאה מרותחת הרבה, אף הוא בא ומרתיחה לכתחלה, ועוד דכיון שהוא מטמין בדבר המוסיף אלמא ברותחת ניחא ל', וזימנין דפסק רתחתה ומרתח לה איהו.

רלג) גמ', א"ה ביהש"מ נמי וכו'. הרמב"ם שם פ' שאלת הגמ' שגם בביהש"מ יהי' אסור לטמון במוסיף הבל משום הא גזירה, ופ' סתם קדרות רותחות, לפיכך מותר להטמין בדבר המוסיף הבל בין השמשות שסתם קדרות בין השמשות כבר רתחו ונחו מבעבוען וכיון שנחו שוב אינן רותחין. והראב"ד שם הק' על דבריו דאיך אפשר שמבעוד יום אסור ובין השמשות מותר, ואיך אפשר לפרש רותחות הן שהוא לשון הווה בלשון עבר שכבר נחו, הלכך פ' לגירסת הרי"ף, דבדבר המוסיף גזרו ואפילו מבעוד יום שמא ירתיח, כיון דאטמין בדבר המוסיף גלי דעתיה דרותח קא בעי ליה לאורתא וזמנין דפסיק רתחיה משום דאריך זמניה ומרתח ליה משחשיכה, ושאלת הגמ' אי הכי בין השמשות וכו' אדבר שאינו מוסיף היתה, דכיון דשהה מלהטמין מחזי דרותח קא בעי ליה לאורתא, אמר ליה סתם קדרות המוטמנות בין השמשות רותחות הן לאורתא ולא תפסוק רתחתה. והרמב"ן בחי' הביא את דברי הראב"ד והוסיף, ואי למחר בעי לה הא לא איכפת ליה ברותחת כיון דמטמין בדבר שאינו מוסיף לצורך מחר, וכתב שמצא בירושלמי בריש במה טומנין מפורש הטעם של איסור הטמנה במוסיף הבל מבע"י כמו שפ' הרמב"ם, ופ' דמה שאמרה הגמ'

(רמז) **תוס' ד"ה תרי**. קשה דהכא משמע וכו'. **היראים** (סו"י רע"ד) תירץ את קושית תוס' דהשיעור דפסחים הוא הזמן מששוקעת השמש שנכנסת בעובי הרקיע ואז מתחילים הכוכבים לרדת עד לאחר שעברה השמש את עובי הרקיע וגמרו הכוכבים ירידתם ונראים כולם, ומש"כ בסוגיין משתשקע החמה אינו שייך לסוגיא דפסחים, אלא משעה שמתחלת לשקוע ונוטה מעט ומכירים העולם שרוצה להכנס בעובי הרקיע, וכשנעלמת הוי לילה גמור כיון שהתחילו הכוכבים המושלים ללילה להראות.

(רמז) **תוס' ד"ה תרי**, קשה דהכא משמע וכו'. **מהר"ם אלשקר** (סימן צ"ו) מביא את הגאונים דתירצו את קושית תוס' שהיא מחלוקת הסוגיות, דהגמ' בפסחים סוברת כחכמי ישראל דבשקיעה השמש נכנסת לעובי הרקיע ובלילה חוזרת מעל הרקיע ממערב למזרח ולכן שיערו ד' מילין כעובי הרקיע, אך סוגיא דידן סברה כפי שהודו חכמי ישראל לחכמי אומות העולם, שבשקיעה השמש לא נכנסת לעובי הרקיע אלא יורדת למטה מהארץ וכך הלכה, והוסיף **מהר"ם אלשקר** דאין לחשוש לסתירה בדברי רבי יהודה עצמו דאפשר שבתחילה סבר כחכמי ישראל ואחר כך חזר בו כדהודו לחכמי אוה"ע, **ובאבן האזל** (ק"ש פ"א ה"א אות ג' סק"ח) מבאר בשם ר"ד בהרן דבזמנינו לא רואים את הכוכבים בזמן דג' רבעי מיל אחר השקיעה כיון שחלשה ראייתנו, והביא ראיה דמבואר בבכורות שרועה צאן רואה 16 מיל והיום לא רואים. וכן **בביאור הגר"א** (או"ח סימן רס"א ס"א ד"ה שהוא ויו"ד סימן רס"ב) תי' קושית תוס' דסוגיא דידן מבארת הזמן ההלכתי של לילה וצאת הכוכבים היינו ג' כוכבים בינונים, והסוגיא דפסחים מבארת את הזמן עד שיוצאים כל הכוכבים.

(רמז) **תוס' ד"ה תרי בתוה"ד**, אבל תימה וכו' דהא ודאי משעת צאת הכוכבים הוי לילה. **והרמב"ן** בתורת האדם (ענין אבילות ישנה ד"ה ובכאן) הוכיח דהשחיר העליון והשווה לתחתון דרבי יהודה ודאי אינו צאת הכוכבים, מדאמר רבי יוחנן דאכלי כהנים בתרומה מכי שלים בין השמשות דרבי יוסי והיינו צאת הכוכבים, משמע דבין השמשות דרבי יהודה נגמר קודם וההפרש ביניהם יותר משיעור כהרף עין. **ובביאור הגר"א** (סימן רס"א) תי' קושיתם דזמן הכסיף העליון שווה לזמן דג' כוכבים בינונים, אך כיון שצריך בקיאות גדולה לדעת מה הם כוכבים בינונים נתנו סימן דהכסיף העליון.

(רמז) **תוס' ד"ה תרי בסוה"ד**, וע"ק דניחוי אנו וכו'. הקשה **בביאור הגר"א** (סימן רס"א) דשיעור ד' מילין אינו קבוע בכל המקומות כמו שמוכיח החוש וע"כ אי אפשר לבדוק, ועיין **בביאור הלכה** (שם ד"ה שהוא ג' מילין ורביע) שהביא דעת **הפרי מגדים** דהד' מילין לר"ת הן שעות שוות ולא זמניות, ודעת **המנחת כהן** דאפילו לר"ת הן זמניות **כהגר"א** עי"ש שהאריך.

(רמז) **גמ', ובת תלתא כורי אסור לטלטלה**, מבאר **הרשב"א** דבת תרי ומשהו אסור לטלטלה ונקט תלתא אגב דרב יוסף נקט תלתא להיתר, ורב יוסף נקט תלתא ארבעה אגב דנקט רבה תרי ותלתא אבל גם לרב יוסף מתלתא ומשהו אסור.

(רמז) **גמ', והן מחזיקות מ' סאה בלח**. כת' **הריטב"א** דהק' **הראב"ד** מ"ט בפחות ממ' סאה בלח טמא, הא במציאות אי אפשר לטלטלו מלא, ותי' דהתורה שיערה באותן הדורות של מתן תורה שהיו

להשהות אף בלא גרוף וקטום, ובסימן רנ"ז (ס"ז) נחלקו גבי הטמנה במוסיף הבל ובמצטמק ורע לו דלמחבר אסור, ולרמ"א מותר כמו בשהיה דא"צ גרוף וקטום, והיינו כשיטת רש"י דשהיה והטמנה שווים. ומה שהביא רש"י ראייה מקטמה והובערה צ"ע כוונתו ומה שייך לסוגיין (ש.ב.).

רלח גמ', ואיזהו בין השמשות משתשקע החמה. נחלקו הראשונים: שיטת ר"ת (לקמן ל"ה ע"א תוס' ד"ה תרי) מסוף השקיעה אחר שנכנסה בעובי הרקיע, והיינו ג' מילין ורבע אחר שמתכסת השמש מעינינו, שיטת **הגאונים** (הובא **במהר"ם אלשקר** סימן צ"ו) משעה שסוף הגלגל נשקע ונעלם לגמרי מעינינו, שיטת **היראים** (סו"י רע"ד) משמתחלת לשקוע שנוטה מעט ומכירים העולם שרוצה להכנס בעובי הרקיע, ובשו"ת **מהר"ם אלשקר** (סימן צ"ו) הוכיח דגם דעת רש"י והרי"ף והרמב"ם כשיטת **הגאונים**. ועיין לקמן ל"ה ע"א תוס' ד"ה תרי.

רלט גמ', הכסיף, פירש"י השחיר, **והביאור הלכה** (סימן רצ"ג ד"ה שיראו) הסיק בשם **הערוך** ועוד ראשונים דזה הלבין, והוסיף דמש"כ רש"י השחיר לאו דוקא ממש דזה נמשך זמן רב אלא כל שנסתלק האדמומית בכלל השחיר.

(רמז) **גמ', חצי מיל. הבית יוסף** (או"ח סימן תנ"ט) כתב בשם **תרומת הדשן** דשיעור מיל 18 דקות. ובפ"י **המשניות לרמב"ם** (פסחים פ"ג מ"ב) מבואר דשיעור מיל 24 דקות. **והגר"א** (או"ח סימן תנ"ט) בפ"י הראשון כתב דשיעור מיל 22.5 דקות.

(רמז) **גמ', כרוך ותני וכו' כ"ז שפני מזרח מאדימין וכו'.** הק' **הרשב"א** דסגי למימר משתשקע החמה עד שהכסיף העליון והשווה לתחתון, ומ"ט בעי לסימן דכל זמן שפני מזרח מאדימים, ותי' דאתי למילף דהכסיף היינו האדמומית שבמזרח.

(רמז) **תוס' ד"ה ספק, ול"נ** דאי ראשון כולו מן היום השני נמי כולו מן היום, **והרש"ש** תירץ דברי רש"י מקושית התוס' דמדובר שלא ידע באיזו שעה מביהשמש"ש ראה הזיבה, ופי' דבריו שמא בין השמשות ראשון כולו וכו' והשני כולו כוונתו על כל זמן הראי' ולא על ביהשמש"ש עצמו שבוה בוודאי צדקו התוס' דאי אפשר שישתנה וממה נפשך.

דף ל"ה ע"א

(רמז) **תוס' ד"ה תרי**. משתשקע מסוף שקיעה, **הרמב"ן** בתורת האדם (ענין אבילות ישנה ד"ה ובכאן) הוכיח כר"ת מדאיתא **בירושלמי** סוף גלגל חמה לשקוע ותחלת גלגל לבנה לעלות זהו בין השמשות, והיינו שקיעה שניה. אך **מהר"ם אלשקר** (סימן צ"ו) כתב דלשון גלגל משמע עיגול השמש וא"כ אדרבא מהירושלמי מוכח דלא כר"ת אלא כשיטת **הגאונים** דמשעה שכל עגולת השמש נעלמה מעינינו הוי בין השמשות. **והרשב"א** הקשה על ר"ת מדאיתא **בירושלמי** ערבית נראו ג' כוכבים אף על פי שהחמה נתונה באמצע הרקיע פ"י בעובי הרקיע לילה הוא, וכן הקשה **הגר"א** (יו"ד סימן רס"ב סק"ט), עוד הקשה **הגר"א** (שם) דלפ"י ר"ת מעלות השחר עד הנץ שווה לזמן שמהשקיעה עד צאת הכוכבים, דהוא ד' מילין והרי החוש מעיד שמעלות השחר עד הנץ זמן גדול מאשר מהשקיעה עד צאה"כ, ועוד דלר"ת בארצות הצפון שעלות השחר מתחיל בחצי הלילה אם כן אין שם צאה"כ.

גיבורי כח.

(רנ) תוס' ד"ה ואפילו, מנרתא שאני שאדם קובע לה מקום, כתב החזון איש (סימן מ"ג ס"ק י"ז) דלהתוספות הכא קביעות המקום מבטלת שם כלי, אך לקמן מ"ה ע"ב תוס' ד"ה אין לנו משמע מדבריהם דעל ידי קביעות המקום נהי' למוקצה מחמת חסרון כיס. (רנא) רש"י ד"ה כרמל סמוך לשקיעתה נראית על ראשי ההרים. הרמב"ן (בתורת האדם ענין אבילות ישנה ד"ה ובכאן) מדייק מרש"י כשיטת הגאונים (מובא לעיל) דמשנכסית השמש מעינינו מתחיל בין השמשות.

(רנב) תוס' ד"ה וירד ויטבול. דמשיעלה מתחיל ביה"ש וקמ"ל דשפיר טבל. וצ"ב דבשלמא לפרש"י שבאו ליתן סימן על צאה"כ ניהא שצריך לתת לזה סימן אבל לתוס' דמיירי בשקיעה"ח הרי יכול לראות שהחמה שוקעת ומה צריך ליתן סימן ע"ז. וצ"ל דתוס' לשיטת ר"ת לעיל בד"ה תרי תילתי דביה"ש מתחיל בסוף השקיעה וא"כ אין לזה היכר. ורש"י לשיטתו בד"ה כרמל דמשמע דביה"ש מתחיל בתחילת שקיעה ולכן לא יכל לפרש כתוס' שאין צריך סימן לשקיעה. (ש.ב.).

(רנג) רש"י ד"ה אלא, מקמי דסליק מטבילה, משמע דהעליה מהטבילה היא המטהרת, ויש להוכיח מכאן כשיטת הכסף משנה (אבות הטומאות פ"ו הט"ז) דכתב כך. (א.ב.).

דף ל"ה ע"ב

(רנד) גמ', דלא אכלי כהנים עד דשלים בין השמשות דרבי יוסי. בביאור הגר"א (סימן רס"א) מגיה עד דשלים בין השמשות דרבי יהודה, שאז מתחיל בין השמשות דרבי יוסי ואפשר לאכול תרומה מתחילת בין השמשות.

(רנה) גמ', כוכב א' יום וכו', התוספות (לעיל ד"ה תרי) למדו דסימן זה הווי לכל התנאים, אך לדעת הרמב"ן (לעיל אות רמה) סימן זה רק לרבי יוסי. הירושלמי (ריש ברכות דף א' עמוד ב') הקשה מ"ט בעינן ג' כוכבים הא נאמר ואנחנו עושים במלאכה וגו' עד צאת הכוכבים, ומיעוט כוכבים שנים, ומתרץ דבאמת הווי שנים אך הכוכב כוכב הראשון אינו מן החשבון כיון שהוא יום, ויש בירושלמי עוד שיטה דכוכב א' יום ועד שהכוכב השני יוצא הוי ספק וכשיצא השני ודאי לילה.

(רנו) רש"י ד"ה בשני בין השמשות, ע"ש ומוצ"ש בהעלם אחד, קשה מדוע פרש"י בהעלם א', ומפרש רבי עקיבא איגר דהיה קשה לרש"י דאם בשני העלמות מדוע מדוע לא חייב חטאת וגם אשם תלוי הרי יתכן שאת ב' המלאכות עשה בשבת ולכן פי' בהעלם א' דאין אשם תלוי, והרש"ש מפרש דע"כ איירי שעשה שניהם באותו זמן דאם לא כן הרי יתכן ששניהם לא נעשו בשבת, ומה שכתב רש"י שעשה כל ביה"ש לאו דווקא, וא"כ יתכן שבכל פעם עשה חצי מלאכה כיון דבין השמשות יתכן דחציו יום וחציו לילה ולכן צריך העלם אחד דאזי גם אם נאמר שעשה ב' חצאי מלאכות הרי ההעלם א' מצרפם.

(רנז) גמ', אדשימשא אריש דיקלי וכו'. כתב בהגהות מרדכי דמכאן הוכחה דלא כשיטת רבינו תם (בתוס' ד"ה תרי) דלשיטתו קשה מדוע מדליקים כל כך מוקדם.

(רנח) גמ', שניה להבטיל עיר וחנויות. עיין בשו"ע (סימן רנ"א ס"א)

שהביא שיטת הטור דהיינו מנחה גדולה, ושיטת רש"י דהווי מנחה קטנה, והמגן אברהם (סק"ד) הוכיח מגמ' זו כשיטת רש"י, דהרי הטור עצמו כתב בסימן רנ"ו דהתקיעה הראשונה לעם שבשדות היתה במנחה גדולה, על כרחך דהתקיעה השניה היתה אחרי כן. אך התוספת שבת (שם) דחה ראיתו, ומפרש דהתקיעות היו למלאכות המותרות אחר המנחה, לבני העיר עד התקיעה השניה, והעם שבשדות נמנעו אף מהמלאכות המותרות בתקיעה הראשונה, וזה ע"מ להגיע לעיר בתקיעה השניה.

(רנט) גמ', שניה להבטיל עיר וחנויות. המגן אברהם (סימן רנ"א סק"א) הוכיח מגמ' זו דאף דמן המנחה ולמעלה אין לעשות מלאכה מ"מ פרקמטיא מותרת, והתוספת שבת הא"ר ועוד הבינו דראיית המגן אברהם מכיון שמלאכה נאסרה בתקיעה ראשונה ותקיעה שניה לעיר וחנויות דהיינו פרקמטיא, ומשו"ה קשיא להו דאדרבא יש מכאן ראיה שמלאכה ופרקמטיא שוין שהרי לבטל העיר היינו מלאכה כך פי' רש"י וכמו"ש הוא עצמו בסק"ד וחנויות היינו פרקמטיא, ותקיעה ראשונה אתי לבטל העם שבשדות. אך המחצית השקל מבאר דפרקמטיא היינו מכירה בצניעא וחנות היינו מכירה בפרהסיא והביא ראיות לכך מהל' חוה"מ עיי"ש וכוונת המגן אברהם שפרקמטיא מותרת היינו מכירה בצניעא כשהחנות סגורה, ומה שביטלו עיר וחנויות היינו מלאכה ומכירה בפרהסיא, אבל מכירה בצניעא מותר אף לאחר התקיעה השני'.

(רס) רש"י ד"ה להדביק. ועדיין יש שהות כדי שיקרמו פניה וכו' להוסיף מחול על הקודש. המגן אברהם (סימן רנ"ג ס"ק כ"ו) הוכיח מדברי רש"י אלו דאין חשש שמא יחתה בזמן שאסור מדרבנן, ודלא כהגהות מרדכי שאוסר להחזיר קדירה לכירה לפני "ברכו" שהוא קבלת שבת אם הוא כ"כ סמוך שאם נצטננה הקדירה א"א להרתיחה מבעוד יום. ומבאר המגן אברהם דהטעם דכיון דלא יבא לאיסור דאורייתא ורק גזירה אטו זמן דאורייתא מותר. ופי' המחצית השקל דבריו דהקרימה תעשה בזמן תוספת שבת דרבנן, ואף דלשיטת הרי"ף והרא"ש תוספת שבת דאורייתא היינו שיעור כל שהוא, אך יתר התוספת הוא מדרבנן לכולי עלמא.

(רסא) גמ', והטמין המטמין והדליק המדליק. הרי"ן (בדפי הרי"ף דף י' ע"א ד"ה ומדאמרי') הביא שיטת הבה"ג דאחר הדלקת נרות שבת אסור לעשות מלאכה, והוכיח הרי"ן כהבה"ג מסוגיין דאף שהטמנה מותרת בין השמשות בכל זאת תקנו חכמים שקודם יטמין ואחר כך ידליק כדי שאחרי ההדלקה לא יעשה שום מלאכה. אך עיין בהריטב"א שדחה הראיה ומבאר דהקדים הטמנה להדלקה כיון שכך היו נוהגים ולא דכך הדין. והרי"ן (שם) הביא את הרמב"ן דמוכיח מסוגיין שמותר לעשות מלאכה אחרי ההדלקה, דהרי אחרי שתקע להדליק שוהה כדי לצלות דג קטן או להדביק פת בתנור, ודחה הרי"ן את ראייתו דשוהה כדי לצלות דג קטן אינו שבפועל צולים דג, אלא הוא שיעור השהיה בין תקיעה שלישית לרביעית, דלא מספיק לשהות כשיעור סילוק הטמנה והדלקה שהרי לא כולם מתחילים באותו זמן, ועוד דיש מטמין קדירה אחת ויש מטמין הרבה. והקרבן נתנאל (אות נ') דחה את ראית הרמב"ן דכדי לצלות דג קטן מתיחס לאנשים שעדיין לא הדליקו.

(רסב) רש"י ד"ה סילק המסלק. קדרות העשויות להסתלק למאכל

רסח (תוס' ד"ה הא ר' שמעון, אבל מחמה לצל מודה ר"ש דאסור, הקשה הפני יהושע דע"כ מדובר בכלי שמלאכתו לאיסור והרי מבואר לקמן (קכ"ד ע"ב) דלא אסרו טלטול אלא משום הוצאה, וא"כ אדרבא בלצורך גופו דההוצאה נחשבת למלאכה הצריכה לגופה יש יותר מקום לגזור מאשר בלצורך דמחמה לצל דעל הוצאה כזו אין חיוב חטאת, ומתוך שטלטול מחמה לצל גם בלי הטעם דגזור אטו הוצאה נאסר, והוא משום עובדין דחול.

רסט (תוס' ד"ה הא ר' נחמיה, ונראה לר"ת וכו'. **הגאון רבי עקיבא איגר** הגדיר דעת התוס' שכל דבר דרך אותו תשמיש לעשותו בחול אף שאין סברא זו מועילה לטלטול לצורך מקומו, מ"מ מה שיש בכלי היתר לצורך גופו כגון קורנס לפצע אגוזים מותר לטלטלו לצורך מקומו, וכתב דהנזירות שמשון הקשה מ"ט במוקצה מחמת חסרון כיס אסור לטלטלו לצורך מקומו, הרי בלצורך מקומו לא שייך הטעם דחסרון כיס, **והגאון רבי עקיבא איגר** תי' על פי מה שביאר לעיל, דכיון דדין טלטול לצורך מקומו תלוי בלצורך גופו, אם כן כשלצורך גופו אסור משום חסרון כיס גם לצורך מקומו אסור.

רע (תוס' ד"ה הא ר' נחמיה, וכגון תשמיש שאינו רגיל לחתוך כגון חותלות של תמרים בסכין, הקשה המלא הרועים דכיון דאינו רגיל לחתוך חותלות אם כן ק"ו דלא קשה לרש"י דמצריך תשמישו המיוחד לו, וכתב דדוחק לומר דלרש"י צריך תשמיש המיוחד לו דוקא לכלי, ואין צריך שרגיל לחתוך הדבר הנחתך דמנלן לפרש כך ברש"י ולהקשות.

רעא (גמ', פתורא פתורה למאי נ"מ למקח וממכר. הקשה השפת אמת דבשלמא בשופר וערבה השמיענו נפק"מ לדינא אבל בשולחן גדול וקטן אין נפק"מ כיון דהיום כולם יודעים איך קוראים להם, וכן הקשה בבבלי בורסיף לפירוש ב' ברש"י דנפקא מינה לשם העיר, דמאי נפק"מ להיום והרי כולם יודעים את השמות.

פרק כירה

דף ל"ז ע"ב

א מתניתין, כירה שהסיקוה בקש ובגבבא וכו'. כתב הר"ן דלא חיישינן לחיתוי בקש ובגבבא משום שאין להם גחלת.

ב מתניתין, עד שיגרוף או עד שיתן את האפר. כתב הרמב"ן בד"ה עד שיגרוף בשם הירושלמי דגריפה בעינן כל צרכו, ובקטימה א"צ כל צרכו. וראיית הירושלמי דא"צ קטימה כל צרכו, מדאמרי' בברייתא (ל"ז ע"א) נתן עלי' נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה. וביאר טעם הדבר, מפני שכשקוטם דהיינו שמערב אפר באש כבר קלקלו והסיח דעתו ממנו לגמרי, מה שאין כן בגרף אפילו נשארה גחלת אחת קטנה, כיון שהיא לוחשת, מבערת ומדלקת כירה גדולה. והקשה דאם צריך לגרוף לגמרי מ"ט תנור אסור אפילו בגרף. ותירץ דכיון שהבלו גדול ומרתיח נראה כמי שיש בו גחלים וגזרי' אטו כירה שאינה גרופה ובכדאי גוונא שמא אתי לחתווי. והר"ן הקשה הא הווי גזירה לגזירה. **והרמב"ם** (בפ"ג מה"ש ה"ו) כתב, ולמה אסרו לשהות בתנור אף על פי שגרף, מפני שהגרף אינו גורף אלא רוב האש ועצמה, ואי אפשר לגרוף כל האש עד שלא תשאר ניצוצה אחת, ומפני שהבלו חם שמא יחתה כדי לבער הניצוצות הנשארות בתנור, מה שאין כן בכירה

הלילה. והטמין המטמין את הראויות למחרת. דהיינו שהם שני ענינים, דייק **הרשב"א** מדבריו דס"ל דתנא דבי ר"י ס"ל כרבי יהודה בריש כירה, דאסר להשהות על גבי אינו גרף וקטום, דאילו לחנניה רק להחזיר צריך גרף וקטום אבל להשהות מותר, וא"כ אין צריך לסלק, אבל **הרשב"א** עצמו כתב דאפשר לפרש, דסלק המסלק והטמין המטמין חדא היא, כלומר סלק המסלק מאכל הראוי לצורך מחר והטמינו, משום דטומן אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל אסור להניחו ע"ג דבר המוסיף הבל, וכדתניא (לקמן מז, ב) קופה שטמן בה אסור להניחה ע"ג גפת של זתים, ופ"ז תנא דבי ר"י אינו חולק על חנניה. אך **המגן אברהם** (סימן רנ"ג ס"ק י"ח) מבאר את רש"י דהטעם שמסלק קדירה לצורך הלילה כיון שנמצאת ע"ג גחלים ואסור ליטלה בשבת.

רסג (גמ', כדי להדביק פת בתנור. הקשה הרשב"א איך ירדנה כשתאפה והרי אסור לרדות בשבת, ותירץ בשם רבינו חננאל דדוקא עיסה אסור לרדות כיון שהיא רכה ורדייתו היינו עריכתו, אבל כשנאפה היטב מותר לכתחילה, ובשם הרמב"ן תירץ דמותר לרדות כלאחר יד דשבות כלאחר יד לצורך שבת מותר (ומובא במלחמות ריש פרק קמא).

רסד (גמ', שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו וכו', הקשה **המגן אברהם** (סימן רס"ו ס"ק י"ט) הרי כשהמוקצה כבר בידו יכול להניחו בשבת בכל מקום שירצה, ובגמ' משמע דמדין מוקצה הניחו זמן לחזן הכנסת להצניע השופר מבעוד יום, ותירץ דהניחו לו זמן להצניע כיון דעדיף שלא לבא לשבת עם מוקצה ביד. אך **בביאור הגר"א** (יו"ד סימן רס"ו סק"ג) כתב דתירוצ' **המג"א** דחוק, ומחלק **הגר"א** דדוקא בכלי שמלאכתו לאיסור מותר ליתנו במקום שירצה כיון שאינו מוקצה, והאיסור לטלטלו מחמה לצל משום דהוי שלא לצורך, אבל בשופר דהברייתא כרבי נחמיה וס"ל שהשופר מוקצה מחמת גופו ובכדאי גוונא אסור ליתנו במקום שירצה.

רסה (תוס' ד"ה והתניא. תימה וכו' וברייתא דלעיל דאסר להצניעו היינו מחמה לצל. **בביאור הגר"א** (יו"ד סימן רס"ו סק"ג) מתיר קושייתם דהבריי' דלעיל כרבי נחמיה ואסור אף לגופו ומקומו, והוכיח כך דאם מותר לגופו ומקומו אם כן אף להצניעו מותר כיון דהוא בידו ולמה אסרו להצניעו בשבת.

דף ל"ז ע"א

רסו חזי לגמע לתינוק עני. ודייק **היעב"ץ** דאם לא היו ראויים לתינוק עני אינו ניטל אף על גב דתורת כלי עליו דהא בגופו ראוי לגמע בו, והוכיח מכאן דכלים של פקדון אף על גב דגופם ראויים לתשמיש, אסור לנפקד לטלטלם כיון דאינו יכול להשתמש בהם משום שליחות יד. ונראה דיש לחלק דבסוגיין אי לא היו ראויים לתינוק עני לכולי עלמא אינו ראוי לגמע בו, הלכך אינו נחשב שימוש, מה שאין כן בפקדון הרי למפקיד מותר להשתמש ואפשר דזה מספיק כדי להתיר לנפקד לטלטל. (ש.ב.).

רסז רש"י ד"ה ומאי שופר. תו לא צריך למתני חצוצרות. הקשה **הריטב"א** דאפשר דרבי נחמיה זו ואין צריך לומר זו קאמר, ותי' **הריטב"א** דמשום שאמר רב חסדא אישתני שמייהו ידעו דלרבי נחמיה שופר וחצוצרות התהפכו.

ועיין בשו"ע הגר"ז (בסו"ס רנט מהדו"ב ד"ה ומיהו בלא פירוש) שהקשה על דעת האוסרים הטמנה במקצת מהא דמניחים מיחם ע"ג מיחם ותיירץ דמיחם לא מיחלף כלל ברמץ. ויש לעיין לפי זה האם מותר להניח הקדירה ע"ג פלטה פח וכיו"ב, ויעוין בשבות יצחק (שהיה וחזרה עמוד רמא) שדן להתיר עפי"ד הגר"ז, וי"ל.

ז) תוס' ד"ה חמין ותבשיל. ומתניתין בחמין ותבשיל שנתבשלו כל צרכן דמודו רבנן דמשהין ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה. כתבו מהרש"א ומהר"ם דודאי לפי האמת לא מודו רבנן אפילו בנתבשל כל צרכו, כמו שכתבו להדיא התוס' בדף ל"ז ע"א ד"ה א"ב. אלא כוונת התוס' שהי' אפשר לומר כן ומנ"ל להגמ' לומר דחנני' היא ולא רבנן.

ח) תוס' ד"ה וב"ה אומרים. ולמאן דאסר להחזיר אסר אפילו בחול, לב"ה כשאינה גרופה, ולב"ש אפילו בגרופה. תוס' הוכיחו דבריהם מדקאמר בגמ' לדברי האומר מחזירין, מחזירין אפילו בשבת. וכתב הר"ן דאין ראיתם אלא דב"ש אסרי אפילו בחול, אבל לא דב"ה באינה גרופה אסרי גם בחול. אמנם דעת תוס' דמב"ש בגרופה נשמע לב"ה באינה גרופה, אבל הר"ן פליג, וס"ל דב"ש לשיטתם (סוף פרק א) דאוסרים להתחיל בע"ש מלאכות שיגמרו בשבת, אבל לב"ה דמתירין בכולן עם השמש, ה"ה שחזרה מותרת עד הלילה, וכוונת הגמ' לדברי האומר מחזירין דהיינו ב"ה, לא די דפליגי על ב"ש בע"ש, אלא אפילו בשבת מתירין להחזיר ע"ג גרופה וקטומה.

ט) תוס' שם. וא"ת מה שיעור הוא נותן לאסור בע"ש וכו'. עיין ברא"ש (סימן ב') ובטור (סימן רנ"ג) דדעתם דהאיסור בע"ש דוקא בתבשיל המבושל כל צרכו, אבל באינו מבושל כל צרכו שרי, וביאר הבית יוסף מפני שבאינו מבושל ליכא למיגזר שמא יעשה כן בשבת, שהרי"ז איסור בישול ובודאי יזהר. ורק במבושל כל צרכו גזרו שמא יעשה כן בשבת ואז חיישינן דאתי לחתויי. וכתב הקרבן נתנאל (אות ל') דלא חשיב גזירה לגזירה כיון דבשבת גופא קרוב מאוד לבא לידי איסור, גזרו אף בע"ש.

י) גמ', חנני' אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו וכו'. כתב הבית יוסף (סימן רנ"ג) דנחלקו בזה רש"י והרמב"ם דרש"י (לעיל ד"כ ע"א ד"ה בן דרוסאי. ובכמה דוכתי) פי' שליש בישול. ומדברי הרמב"ם (פ"ט ה"ה) משמע דס"ל דהוא חצי בישול. ובשו"ע (סימן רנ"ד ס"ב) סתם כהרמב"ם. ועיין חזון איש (סימן ל"ז סק"ו ד"ה דינים) דמכיון שבישול פועל באיכות האוכל אי אפשר לשע חצאים במידה, אלא משערים בזמן הבישול, ותחילת זמן הבישול נראה שהוא רק משעה שהיס"ב.

דף ל"ז ע"א

יא) גמ', ת"ש דאמר ר' חלבו אר"ח בר גוריא אמר רב ל"ש אלא ע"ג. הקשה הרמב"ן אם ניחא לגמ' לפשוט מדברי רב, למה לא תפשוט גם מדברי ר' יוחנן לקמן בע"ב דאמר רב ששת אריו"ח שמותר להשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה, והגמ' שם מפרשת דבריו להדיא דס"ל להחזיר תנן. ותי' הרמב"ן דשמא רב מהימן לגמ' לפשוט מיני' משום דהוה במניני' דרבי דסתמינהו למתניתין, מה שאין כן ריו"ח. א"נ משום דלקמן איכא פלוגתא דאמוראי אי ס"ל לרבי יוחנן להתיר שהי' במאכל בן דרוסאי או

דלא חיישינן לזה. ובעל המאור כתב דגם בגריפה א"צ לסלק כל הגחלים לגמרי לחוץ, ופי' דברי הירושלמי שצריך לגרוף כל צרכו, היינו שצריך לסלקן לגמרי לצד אחד, הלכך בתנור חיישינן גם בגרוף, והר"ן הסכים לשיטתו. נולא דמי לסמיכה דיש צד בדף ל"ז ע"א לאסור, משום דבגריפה עכ"פ עשה מעשה להיכרא, מה שאין כן בסמיכה).

ג) מתני', וב"ה אומרים אף מחזירין. כתב הרמב"ן בד"ה הא דאמרין, דדברי ב"ה על כרחין איירי בנתבשל כמאכל בן דרוסאי דבפחות משיעור זה, הרי הוא מבשל בתחילה בשבת, וענוש כרת ונסקל הוא, וכתב הבית יוסף (סימן רנ"ג) דלשיטת הראשונים דסברי דאף תבשיל שהגיע לשיעור מאכל בן דרוסאי ורותח, יש בו איסור בשול (שי' הרמב"ם בפ"ט ה"ה והטור סימן שי"ח), צ"ל שההיתר להחזיר הוא דוקא בנתבשל כל צרכו, אף שהיתר השהי' אף שעדיין לא הגיע לשיעור זה, עיין ברמב"ן שם.

ד) רש"י ד"ה עד שיגרוף, הגחלים משום מוסיף הבל וכו'. ותוס' ד"ה לא יתן. עיין רש"י לקמן ל"ז ע"א ד"ה היינו דשני, וכן רש"י בדף ל"ח ע"ב ד"ה מחזירין וד"ה אבל הניח וד"ה פינן, ולעיל כ' ע"א ד"ה קטום. (ועיין במש"כ לעיל דף ל"ד אות רלו) העולה דשיטתו דאסור השהי', מדין הטמנה בדבר המוסיף הבל שאסורה שמא יחתה. והקשה עליו הר"ן מדתניא בגמ' ל"ח ע"א דגחלים עוממות הרי הן כגרופה וקטומה, והא ודאי מוסיפות הבל טפי מרמץ, ומ"ט מותר להשהות עליהן לדעת רש"י. [ועיין בר"ן יז ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה ואנו עכשיו] שהעתיק דברי בעל המאור שכתב שלא נאסר לדברי רש"י אלא השהי' ע"ג גחלים, דכל שעתא ושעתא מוסיפי הבלא, אבל גחלים קטומות עוממות והולכות ואינן מוסיפות הבל אלא פוחתות. ואפשר שעפי"ז יש ליישב קושיית הר"ן כאן]. עוד הקשה הר"ן מהא דכתב רש"י גופי' (לעיל ל"ד ע"ב ד"ה ברמץ) שרמץ הוא אפר המעורב בגחלים. ומ"מ חשבינן ל"ה התם מוסיף הבל ואיך כתב כאן שע"י הקטימה באפר כבר לא נחשב כהטמנה בדבר המוסיף הבל. ונראה לחלק דהתם הרמץ הוא תוצאה מהגחלים שעוכלו מה שאין כן כאן שקוטם את הגחלים גורם להם שלא יוסיפו הבל כמו שהובא מהבעה"מ.

ה) רש"י ד"ה אבל לא תבשיל. א"נ נתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל. מבאר הפני יהושע דהיינו שע"י שנתקיימה מחשבתו במה שהשהה מע"ש לשבת, יראה לו שקירוב בישול מותר, ויבא לקרב בישולו בשבת עצמה.

ו) תוס' ד"ה לא יתן. ולא אסרו מוסיף הבל אלא בהטמנה אבל להשהות שרי וכו'. עיין ברבינו חננאל (דף ל"ז סוף ע"א) שכתב שהטמנה היינו ע"ג גחלים, ושיהוי היינו כגון כסא של ברזל והקדירה יושבת עלי' והיא תלוי' באבנים או כיוצא בה. והעתיקו דבריו הרמב"ן והר"ן ושאר ראשונים. והמרדכי בריש פרקין כתב בשם האור זרוע שמותר להשהות קדירה ע"ג גחלים ממש. וכתב הבית יוסף (סימן רנ"ג) דמכיון ששולי הקדירה נוגעים בגחלים אף שקטם הו"ל מטמין בדבר המוסיף הבל ואסור לדעת כל הראשונים דאזלי בשי' התוס', נרק לרש"י מועילה קטימה גם במטמין בגחלים ממש. אבל דעת הרמ"א בדרכי משה (אות ג') דכיון שאינה מכוסה גם מלמעלה לא חשיבא הטמנה אף על פי ששולי' נוגעות בגחלים. ויעוין חזון איש (סימן ל"ז סק"ט) שדעתו כהבית יוסף,

לא.

(יב) תוס' ד"ה אא"ב. חנני' שרי במצטמק ויפה לו דהא דתנן אין צולין וכו'. הקשה המהרש"ל מ"ט בעו התוס' ראיות שחנני' סובר מצטמק ויפה לו מותר, הא התיר אפילו כמאכל בן דרוסאי וק"ו מצטמק ויפה לו שהוא מבושל כל צרכו. ותי' המהר"ם דכיון שיש בראשונים סברות ליישב את דברי חנני' עם מ"ד מצטמק ויפה לו אסור, כגון שיטת בעל המאור שחנני' דיבר במין תבשיל שהצימוק רע לו, אבל במין תבשיל שהצימוק יפה לו ודאי בעיין מבושל כל צרכו, לכן כתבו התוס' ראי' מכרעת מביצה שאף שהיא מצטמק ויפה לו מ"מ התירה חנני' בשיעור מאכל בן דרוסאי. אבל אליבא דאמת ס"ל לתוס' דלמאן דמתיר מאכל בן דרוסאי כ"ש מצטמק ויפה לו, וכמ"ש הרבה ראשונים.

(יג) תוס' שם. הקשו הרמב"ן והר"ן ועוד אי מתניתין דאין צולין בשר בצל וביצה אליבא דחנני' והתירה גם מצטמק ויפה לו, ודלא כרב שאסר מצטמק ויפה לו, איך קאמר רב גופי' עלה דההיא מתניתין (דף כ' ע"א) כדי שיצולו מבעו"י כמאכל בן דרוסאי, הא הוא אסר בכהאי גוונא. ומכח קושיא זו הסיקו דאין למשנה שם שייכות עם שיטת חנני' ועם פלוגתא דמצטמק ויפה לו. דהתם בצלי, דלא חיישינן ב' לחתויי כיון שאם יחתה בו, יזיק העשן לצלי. וע"ז קאמר רב התם דדוקא משיעור מאכל בן דרוסאי, אבל פחות מכאן אין מוזהר העשן לצלי וחיישינן לחתויי, והרא"ש סימן א' תי' בשם רבינו יונה דודאי מתניתין דלעיל אתיא גם כרבנן דחנני', דלדידהו אין משהין אא"כ גרף וקטם. וקאמרה דמ"מ לא יתחיל לכתחילה לצלות מבעו"י אפילו כשדעתו לגרוף ולקטום אא"כ יש שהות בכדי שיצולו מבעו"י, ואליבא דרבנן פ"י רב דשיעור שיצולו הוא כמאכל בן דרוסאי, ולא דס"ל שמותר להשהות בשיעור זה ע"ג שאינה גרופה וקטומה.

(יד) תוס' שם. וי"ל דבלאו הכי לא סבר לה רב כשום תנא וכו' וכן ר' יוחנן כו'. ולכאורה יפלא איך האמוראים נטו מדברי התנאים ובנו לעצמם שיטה חדשה. וביאר הקרבן נתנאל (אות ז') דהאמוראים הכריעו מסברא בבשיל כל צרכו כחנני' ובלא בשיל כל צרכו כרבנן.

(טו) תוס' ד"ה מהו לסמוך. ואי להחזיר תנן וכו' בעי להחזיר, ולהשהות היכא שאינו מבושל כמאכל בן דרוסאי. עיין בר"ן (טז) ע"א מדפי הרי"ף ד"ה ומנ"ל) וברא"ש סימן א' דס"ל דלמ"ד להחזיר תנן, ע"כ נסתפקה הגמ' בסמיכה בחזרה. וכתב הקרבן נתנאל אות ג' דלא ניחא להו לפרש כתוס'. משום דהגמ' פשטה ממימרא דר' חייא דאמר סומכין ומקיימין ונטילין ומחזירין, והא פשיטא דלא מיירי באינו מבושל כמאכל בן דרוסאי, דפשיטא שאסור להחזיר מפני איסור מבשל דאורייתא.

(טז) גמ', ת"ש כירה שהסיקה בגפת ובעצים סומכין לה ואין מקיימין אא"כ גרופה וקטומה. ביארו הר"ן (טז) ע"א מדפי הרי"ף ד"ה וסייעיה למילתיה (תו) והרא"ש סימן א' בדברי הרי"ף שמברייטא זו מוכח שלשהות תנן, מדתניא בה אין מקיימין עלי' אא"כ גרופה וקטומה. ואף שאפשר לדחות דברייטא זו ר' יהודה היא ואנן קיי"ל כחנני', מ"מ מדהביאה הגמ' לפשוט מכאן על הספק של סמיכה ע"כ שהספק הי' בסמיכה בשהי' ולא בחזרה, דהא ליכא למפשט מברייטא שמדברת בשהי' על ספק של סמיכה

בחזרה (כדאמרי' לעיל לענין תוכה דחמירא חזרה משהי' וא"כ אפשר שה"ה לסמיכה). ואם ספק הגמ' בסתמא הי' בשהי' ע"כ דלדינא לשהות תנן.

(יז) תוס' ד"ה ת"ש כירה שהסיקה כו'. ומ"מ אין ללמוד מכאן לסמוך אצל האש. הגהות מרדכי (סוף דף ע"ט) והגהות מיימוניות (פ"ג ה"ב) ילפי מהכא דמותר לסמוך אצל האש וכתבו שאין נפק"מ אם דופני הכירה מפסיקין או לא. וכתב הבית יוסף (סימן רנ"ג) דאפשר שלהלכה למעשה תוס' נמי מודים אלא ס"ל דמכאן אין ראי'.

דף ל"ז ע"ב

(יח) גמ', שמע מינה מצטמק ויפה לו מותר. דעת הרי"ף ותוס' והרמב"ן ורוב הראשונים דמה דנחלקו בגמ' אי מצטמק ויפה לו מותר או אסור, איירי במבושל כל צרכו ובכירה שאינה גרופה וקטומה ודלא כחנני', דאילו לחנני' מותר להשהות על כירה זו אפילו לא נתבשל כל צרכו (אלא כמאכל בן דרוסאי), ותרומיהו סברי דבעינן דוקא מבושל כל צרכו, ונחלקו אם מבושל כל צרכו שרי אפילו מצטמק ויפה לו, או דוקא מצטמק ורע לו, ורבנן דחנני' מחמירים מכולם ואינם מתירים להשהות על אינה גרופה וקטומה כלל אפילו נתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו. אבל הבעל המאור ס"ל דודאי לכולי עלמא לא התיר חנני' להשהות תבשיל שהוא כמאכל בן דרוסאי אלא בתבשילין שצמוקן רע להם, אבל תבשילין שהצמוק יפה להם אסורים לכ"ע במאכל בן דרוסאי. ונחלקו האמוראים בגוונא דמבושל כל צרכו לחד מ"ד מצטמק ויפה לו מותר, ולאידך אפילו מבושל כל צרכו אסור כיון שצמוקו יפה לו. וליכא הכרח בחנני' כמי יסבור. (לכאורה צ"ע לפי מה שכתבו התוס' לעיל ע"א ד"ה אא"ב להוכיח מהא דהתיר בביצה שנצלתה כמאכל בן דרוסאי, דלחנניה מותר אפילו במצטמק ויפה לו, וי"ל דמ"מ לא בכהאי גוונא נחלקו חנני' ורבנן דאינהו נחלקו במצטמק ורע לו דוקא).

(יט) רש"י ד"ה מותר. ותנא חמין לאשמעינן דבעינן שהוחמו כל צרכן מבעו"י. כלומר הוקשה לרש"י אם מתיר אפילו מצטמק ויפה לו, חמין דמצטמקין ורע להן פשיטא דשרו, ועיין במלא הרועים דכוונתו לאפוקי מהסברא שכתבו תוס' לעיל ל"ז ע"ב בסוד"ה חמין ותבשיל בדעת ב"ש שאפשר שגם למ"ד דבתבשיל בעיין מבושל כל צרכו (אפילו למ"ד מצטמק ויפה לו אסור), מ"מ יתיר בחמין אפילו לא נתבשלו כל צרכן כיון דבלא חיתוי יוחמו כל צרכן ומשם ואילך צמוקן רע להם, קמ"ל דגם בחמין בעינן נתבשלו כל צרכן.

(כ) רש"י ד"ה שאני הכא דקטמה. וגלי דעת' דלא ניחא לוי' בצמוקי. הגרא"מ הורביץ (בחיידושו על תוס' ד"ה ש"מ) כתב שלמד מדברי רש"י אלו דס"ל דאין דינו כקטומה אלא ככל תבשיל המצטמק ורע לו. ונראה ביאור כונתו דלכאורה קשה דרש"י לעיל (ל"ז ע"ב ד"ה או עד שיתן אפר) פי' דקטימה מהניא מפני שמצנן הגחלים, וכמו שביאר דבריו להדיא (כ' ע"א ד"ה קטום) שעי"ז אינו מוסיף הבל, ומ"ט פי' הכא שהקטימה מועילה מצד גילוי דעת דלא ניח"ל בצימוק, וי"ל דרש"י אתי ליישב לשיטתו דאיסור שהי' הוא מדין הטמנה בדבר המוסיף הבל, אם כן מה מהני בקטמה והובערה להחשיבו כקטומה הא סו"ס ודאי מוסיף הבל הוא,

שאינה גרופה וקטומה. וכתב הרא"ש דלפי זה אין ראייה מרבה דס"ל להחזיר תנן, דאינהו לא קאמר אלא דמתניתין פליגי.

דף ל"ח ע"א

(כד) גמ', רנב"י אמר לאיסורא. הקשה בס' שבת של מי בשם הרשב"א, הא לעיל ל"ז ע"ב אמרי' רנב"י מרי דעובדא הוה ומשהו לי' ואכיל, ואיך פשט הוא כאן לאיסורא. וע"כ דגרסימן רב נחמן סתם דהוא רב נחמן בר יעקב ולא ר"נ בר יצחק. נולכאורה דבריו תמוהים דבעיא דידן ודאי אפשר לפרש בלא נתבשל אפילו כמאכל בן דרוסאי, דלכולי עלמא אסור כמ"ש תוס' ד"ה שכח קדירה, וכמו שפירש הרשב"א עצמו, ואף לרש"י שפי' דהאיבעיא היא אליבא דמאן דאסר, מ"מ אפשר להעמידה בלא נתבשל כל צרכו, ומה שהשווה לר"נ בר יצחק בנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו כחד צד בתוס' ל"ז ע"ב ד"ה מהו להשהות. וברשב"א גופי' לא הקשה מכאן כלל אלא מהא דפסק רב נחמן מצטמק ויפה לו אסור, לעיל ל"ז ע"ב וכקושיית התוס' ישנים שם. (י. ס.).

(כה) תוס' ד"ה שכח קדירה וכו'. והא דשרינן בפ"ק קידרא חיינתא היינו דוקא בתנור וכו' אבל כירה וכו'. אבל הרמב"ם (בפ"ג מה"ש ה"ח) כתב להדיא דההיתר של קידרא חיינתא הוא בין בתנור בין בכופח ובין בכירה. וכן דעת הסמ"ג והסמ"ק. ודלא כהגהות אשר"י והגהות מרדכי בסוגין שכתבו כתוס'. ועיין בבית יוסף סימן רנ"ג שמדייק מדברי התוס' לקמן בע"ב ד"ה תנור דס"ל כשי' הרמב"ם. (ועיין לקמן אות לו).

(כו) תוס' ד"ה אבל האי. תימה דהא אמר בפ"ק וכו'. הרש"ש תי' דבפ"ק מיירי כפשוטו שממלאת את הקדירה ע"מ שתתבשל בשבת, אבל הכא הלשון שכח קדירה ע"ג כירה, משמע שהניחה ע"מ לסלקה קודם חשיכה דלא עביד בזה שום איסור ואחר כך שכח ליטלה, וגם המזיד שהתיר רנב"י היינו דוקא בכהאי גוונא שנתנה ע"מ ליטלה ואחר כך הזיד ולא נטלה, אף שזכר שהקדירה שם, וזו כוונת הגמ' דלא קעביד מעשה, שעבר על האיסור בשב ואל תעשה דלא נטלה, אבל הנתינה היתה בהיתר.

(כז) גמ', אבעיא להו עבר ושהה מאי. כך גרסו התוס' בד"ה עבר ושהה, ורש"י גרס ושהה במזיד. ובסו"ד כתבו התוס', דהרשב"א פי' דהאבעיא קודם שגזרו על השוגג, דלאחר גזירה אסור בכל גוונא. והרי"ף והרמב"ם (פ"ג מה"ש ה"ט) פירשו האבעיא לאחר הגזירה, והספק אי גזרו שוגג אטו מזיד אפילו במבושל כל צרכו או לא. ומה שהקשו תוס' מהלשון עבר ושהה דמשמע מזיד, תי' הרי"ן שגירסת הרי"ף היתה עבר ושכח. והראב"ד בהשגות הקשה דאם ספק הגמ' הי' במי ששכח קדירתו ע"ג כירה ובדיעבד, איך דוחה הגמ' את הראי' ממעשה דר' יוסי שהלך לצפורי, דהתם אסר להם לשבת אחרת, הא אי איירינן בשכח ע"ג כירה אם בוז התיר להם מה ששכחו יש להתיר להם גם אם ישכחו בשבת הבאה, לכן פי' דכשגזרו שוגג אטו מזיד אסרו אפילו את המבושל כל צרכו, וספק הגמ' במי שהשהה מפני שהי' שוגג דסבר דמותר (דבכהאי גוונא קיל טפי משכח, כך ביאר הר"ן את דבריו) ויש צד להתיר בנתבשל כל צרכו אף שמצטמק ויפה לו. והגמ' הוכיחה ממעשה דר' יוסי דהם השוהו מפני שסברו שמותר להשהות והוא אסר להם בדיעבד, ודוחה הגמ' שמה שאסר להם היינו שלימדם שלא יעשו

(ובשלמא לראשונים שהוא מדין שהי' שמא יחתה, מהני הקטימה מדין היכר, אבל לרש"י קשה). לכן פי' דקטימה דהכא אין לה דין קטימה גמורה להתיר להשהות עלי' תבשיל שלא נתבשל כל צרכו, ומהניא רק לתבשיל שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו שעי' שקטמה גילה דעתו דלא ניח"ל בצמק, וממילא הוא כתבשיל שמצטמק ורע לו שמותר להשהותו אפילו על כירה שאינה גרופה וקטומה. (י. ס.).

(כא) גמ', אמר רבא תרווייהו תננה, לשהות תנינא אין נותנין את הפת בתוך התנור וכו'. רש"י (ד"ה ורב ששת) ותוס' (ד"ה אמר ר"ש) הוכיחו דהלכתא כחנני, משום דסתם מתניתין דלעיל כוותי', ורבא נמי סבירא לי' הכי. והרי"ף פסק דלא כחנני' וביארו הרמב"ן והר"ן דעתו, דס"ל דמתניתין דלעיל אין ראי', דהתם מיירי באין הפסק בין האש לפת, ואם יחתה באש יעלה עשן על הפת ויזיק לו, הלכך מותר בקרימת פנים, (דכיון שקרמו פניה יכול העשן להזיק לה). ורבא נמי לא נתכוין להוכיח ממתניתין דלעיל הכי, אלא אתי לפרושי דלרב ששת כך פירוש המשנה.

(כב) תוס' ד"ה אמר רב ששת וכו'. פסק ר"ח דהלכה כר"ש. עיין ברי"ף וברמב"ן שפסקו להחמיר, ועיין ברא"ש שהאריך מאוד להביא שיטות המקילין והמחמירין וראיותיהם וסיים "ובשביל שרבו הדעות בהאי פיסקא, וישראל אדוקין במצות ענג שבת ולא ישמעו להחמיר, הנח להם כמנהג שנהגו ע"פ הפוסקים כחנני". ועפי"ז כתב הבה"ל (רנ"ג ס"א ד"ה ונהגו) שאף על פי שהרמ"א כתב שנהגו כחנני, מ"מ הוא רק מפני שאין בנו כח למחות במקילין, אבל לכתחילה בודאי טוב ליזהר שיה' מבושל כל צרכו קודם חשיכה ולסלקו מן האש. אבל החזון איש (סימן ל"ז סק"ג) כתב שאין כוונת הרא"ש מטעם מוטב יהיו שוגגין, אלא כוונתו דודאי הי' ראוי לנו להחמיר כיון שהמחמירין גדולי עולם כהשאלות והרי"ף ועוד, אלא מפני שדבר זה כרוך בביטול ענג שבת בודאי ישראל יקלו בכל מה שאפשר להקל מצד הדין. ומן הדין יוכלו להקל בענין דרבנן כיון שהם מבני בניהם של המקילין שהקלו ע"פ רבותיהם, לכן הנח להם לסמוך על רבותיהם יעווי"ש עוד. ולכאורה כדברי החזון איש מוכח בטור (סימן רנ"ג) שאחר דעת המקילין כתב "ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל" ויעווי"ש בדרישה שהקשה על הטור שלא ראה דדעת הרא"ש להסכים כן. והבעל המאור אחר שביאר על איזה קולות סמכו בזמנו בהטמנת החמין לשבת, סיים "וי"א כי תקנת רבותינו היא לענג את השבת בחמין, וכל מי שאינו אוכל חמין צריך בדיקה אחריו אם הוא מין, ואם מת יתעסקו בו עממין, ולהזמין לבשל להטמין, ולענג את השבת ולהשמין, הוא המאמין, וזוכה לקץ הימין" וכו', יעווי"ש.

(כג) תוס' ד"ה דיוקא דמתניתין קמ"ל. ונראה לפרש דדיוקא דמתניתין דכירה אתא לאשמעינן וכו'. הקשה הרא"ש, מה עלה על דעת רבא לשאול מאי קמ"ל ריו"ח, הא טובא קמ"ל דמתניתין דכירה להחזיר תנן וחסורי מחסרא וכו'. לכן מפרש הרא"ש דכוונת רבא לשאול, כיון דלמתניתין דפ"ק הותר להשהות על שאינה גרופה וקטומה, ומתניתין דידן ע"פ הפשטות אוסרת, מה ראה ריו"ח לומר מימרא מדנפשי'. הי' לו לומר להדיא שהלכה כמתניתין דפ"ק. ותי' הגמ' כיון דבמתניתין דפ"ק לא פי' להדיא דקרמו פני' שרי, נקט ריו"ח להדיא דמותר להשהות ע"ג כירה

דרובא דאמוראי ס"ל הכי. אבל מה שלא חילק בהניחן ע"ג קרקע בין דעתו להחזיר או לא לכאורה תמוה דבין לל"ק ובין לל"ב הי' צריך לחלק בזה. (לל"ב שגם ע"ג קרקע אם דעתו להחזיר מותר, ולל"ק שגם בעודן בידו אם אין דעתו להחזיר אסור). ותי' בדוחק, דטעמי' דהרמב"ם משום דאמוראי קמאי נקטו סתמא הניחן ע"ג קרקע ולא חילקו אם דעתו להחזיר, לא חיישינן לחזקי' משמי' דאביי דמחלק.

(לג) תוס' ד"ה פינה ממיחם למיחם. ואור"ת דהכא גבי השהה וכו'. והר"ן (יז ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה בעי רב אשי) תי' דבהטמנה ודאי ע"י שפינן למיחם אחר קיל טפי, אבל בשהי' האיסור הוא מטעם מיחזי כמבשל, וזה שייך יותר במיחם אחר שלא הי' מתחילה ע"ג הכירה. א"נ כל הספק בפינן ממיחם למיחם הוא כשחזור ומפנן למיחם הראשון, האם מותר להחזירו לכירה, ודוקא גבי שהי' יש מקום להסתפק בזה האם הוי ע"ז כהניחן ע"ג קרקע או לא, אבל גבי הטמנה אינו מוסיף הבל וקיל יותר.

(לד) בא"ד, דבחיתוי מעט לא יועיל. הדין של פינה ממיחם למיחם בהטמנה מייירי באינו מוסיף הבל, ומדכתבו שהחשש הוא חיתוי מוכח דגרסי לעיל לד ע"א בגמ' כגריסת הרי"ף והרמב"ם דבאינו מוסיף הבל החשש הוא שמא יטמין ברמץ ויחתה (ולהיפך מגירסת רש"י שם). ומבואר שם דלגירסת הרמב"ם מותר להטמין במוסיף הבל בבין השמשות. וקשה דתוס' לקמן ל"ט ע"ב ד"ה ממעשה כתבו דאסור להטמין בבין השמשות במוסיף הבל, וצ"ל דגרסו ופירשו שם כהראב"ד עיי"ש באות רלב).

(לה) מתניתין תנור שהסיקוהו וכו'. כתב רבינו חננאל דהאי תנור הוא דוקא בתנור של נחתומין, אבל תנור דידן ככירה של נחתומין. ורבינו ירוחם כתב (ח"ג נתיב י"ב ס"ט ע"ב) שגם כופח שלנו דהיינו כירה שיש בה רק מקום שפיתת קדירה אחת דינה לגמרי ככירה, כי בכירות שלנו לא נפיש הבל' בזה שיש בה מקום שפיתת קדירה אחת, מזה שיש בה מקום שפיתת שתי קדירות. והבית יוסף (בסימן רנ"ג) נחלק עליו וכתב שלא ידע הפרש בין כופח דידן לכופח שהי' בזמן התלמוד, ושכן נראה מדברי הר"ן שאינו מחלק בזה.

(לו) תוס' ד"ה תנור. אבל להשהות משהה אפילו בתנור שאינו גרופה וקטומה כדמשמע בפ"ק דשרינן קידרא חייתא וכו'. הבית יוסף (סימן רנ"ג) הבין בדברי התוס' הללו דגם בכירה מותר להשהות קידרא חייתא אף על פי שאינה גרופה וקטומה. (וכתב שאף על פי שיש לדחות, כך נראה יותר). ודלא כתוס' בע"א ד"ה שכח באי נמי. ויעויין מש"כ שם. והב"ח (שם) כתב שאף על פי שלדינא האמת כהבית יוסף, מ"מ דיוקו בתוס' אינו מחוור.

(לז) גמ', תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא אין סומכין לו וכו'. עיין בהגהות מרדכי (דף פ' ע"א) דמ"מ אם אין שם חום שהי' סולדת בו, מותר להניח שם את תבשילו להפשיר.

(לח) תוס' ד"ה מעשה. אך בגמ' מדמי לה להטמנה מבעו"י וכו'. כוונת דבריהם מבוארת בתוס' הרא"ש דמהגמ' שהשוותה מעשה דאנשי טבר' להטמנה, מוכח כהביאור הראשון, שלא היו בסילון נקבים אלא שהיו המים נמשכים מאליהם ומתערבין כל השבת. דאף שהקשו ע"ז דהוי כגזירה לגזירה, מ"מ היא הנותנת להצדיק ביאור זה, דהרי כל הדמיון בגמ' בין מעשה דאנשי טבר' להטמנה הוא מפני שגם בהטמנה הוא כעין גזירה לגזירה, שמא יטמין ברמץ

כן לשבת אחרת אבל את של אותה שבת אפשר שהתיר בדיעבד. **(כח) תוס' ד"ה עבר ושהה מאי. ונראה לר"י דמבעיא לי' בבשיל ובשוגג. וברא"ש סו"ס א' כתב.** עוד שני ביאורים בספק הגמ'. א. הספק הוא האם כשאסרו תבשיל בדיעבד אסרוהו רק על המשהה, או גם על בני ביתו. והגמ' פושטת מר' יוסי שאסר להם דמשמע גם לבני הבית. ב. הספק הוא בתבשיל שנצטמק יפה כל צרכו באופן שאינו צריך עוד צימוק האם אסרינן בזה או לא. ופשט מביצים מצומקות שהגם שנגמר צימוקן אסר להם.

דף ל"ח ע"ב

(כט) גמ', לדברי האומר מחזירין, מחזירין אפילו בשבת. עיין רש"י ותוס' מה שפירשו. והרמב"ן הביא מהירושלמי שחמור יותר המסלק מהכירה בע"ש ומחזיר לכירה בשבת מהמסלק בשבת ומחזיר בשבת. ולפי זה פירש כאן שמחזירין אפילו בשבת היינו שסילקה מהכירה מבעו"י ורק החזרה היתה בשבת, דבזה מיחזי יותר כמבשל, ומ"מ לדברי האומר מחזירין, מותר גם באופן זה.

(ל) גמ', לא שנו אלא שעודן בידו, אבל הניחן ע"ג קרקע אסור. כתב הרמב"ן שלדברי הירושלמי הנ"ל מה שהניחן ע"ג קרקע אסור הוא דוקא בנטלן מע"ש והחזירן בשבת, אבל הנוטל ומחזיר בשבת עצמה מותר אף על פי שהניחן ע"ג קרקע. והר"ן נקט זאת לדינא, ופי' דהמ"ד דצריך דוקא דעתו להחזיר, ובספק הגמ' בתלאן במקל והניחן ע"ג מיטה ופינן ממיחם למיחם, היינו דוקא בגוונא דסילקן מע"ג כירה מבעו"י ומחזירן בשבת, אבל בסילקן בשבת עצמה א"צ. והרא"ש (בסו"ס ג') כתב דבנוטלה ומחזירה בע"ש דינו קל יותר ואפילו הניחה ע"ג קרקע ואין דעתו להחזיר שרי להחזירה, וכל תנאי חזרה נאמרו בנוטל ומחזיר בשבת. ועיין ברמ"א (סימן רנ"ג ס"ב) שכתב, וכן נוהגים להקל בתנורים שלנו שיש להם דין כירה וסומכין עצמם על דברי המקילין (הר"ן) וטוב להחמיר. ועיי"ש במשנה ברורה ס"ק ס"ז שביאר מ"ט כתב הרמ"א דטוב להחמיר, א. כי הרבה פוסקים חולקין על הר"ן, ב. כי הב"י סובר שגם הר"ן לא התיר אלא ע"ג כירה ולא בתוכו, (והמנהג שכתב הרמ"א הוא בתנורים דהיינו בתוכם) והוסיף זכות על המנהג, משום שנתבאר בפוסקים (בלבוש) שאין לאסור חזרה אא"כ יש חום שהקדירה יהיה נעשה רותחת מן החום, וזה לא מצוי כ"כ.

(לא) גמ', הא דאמרת עודן בידו מותר לא אמרן אלא שרעתו להחזיר. נסתפק הגאון רבי עקיבא איגר בחי' אדם שנטל קדירה של חבירו מע"ג כירה ולא הי' בדעתו להחזירה, אי נימא דמותר להחזירה דהא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, או דלמא לא שייך האי כללא בעוקר בידים ע"מ שלא להחזיר. ועיי"ש שתלה דבר זה במח' הראשונים. עוד כתב שם דפשיטא לי' דאם האחר הניחן ע"ג קרקע דאסור להחזירה, כיון דעשה מעשה האוסר לא אמרי' בזה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

(לב) גמ', איכא דאמרי אמר חזקי' משמי' דאביי הא דאמרת ע"ג קרקע אסור כו'. הרמב"ם (פ"ג מה"ש ה"י) נקט רק לתנאי שלא יניח ע"ג קרקע. ולא חילק בין דעתו להחזיר או לא. וגם לא הזכיר את האיבעיות בתלאן במקל והניחן ע"ג מיטה ופינה ממיחם למיחם. ותמה הכס"מ דבשלמא את האיבעיות לא הזכיר משום דהווי ספיקא במילתא דרבנן ולקולא, אבל הניחן ע"ג קרקע אסר משום

שלשית רב האי תתישב קושיית תוס' ד"ה איכא בינייהו על רש"י, מ"מ אין פירושו מחזור בגמ'.

(מה) גמ', שם. הקשה הרמב"ן מדוע לא אמרה הגמ' איכא בינייהו מטמין מבעו"י, דהא מצד הטמנה אסור גם מבעו"י כיון שמוסיף הבל, אבל לטעם דמזיו עפר ודאי דמבעו"י שרי. ותי' דחול שנתחמם בחמה אף שהוא מוסיף הבל מ"מ מותר לטמון בו מבעו"י כיון דבליל שבת הוא מצטנן לגמרי וסוף סוף הוה לי' בשבת דבר שאינו מוסיף הבל. וכ"כ הרשב"א. אבל הרא"ש (בסימן ה') כתב דלרבה אסורה הטמנה בחול ובאבק דרכים אפילו מבעוד יום.

(מו) תוס' ד"ה מפני שמזיו וכו'. ובלאו הכי איכא בינייהו טובא כגון וכו'. הגרא"מ הורביץ בהגהותיו מוסיף נפק"מ באופן שטומן בחול צונן מפני הגנבים, דשמא יטמין ברמץ ליכא, ומפני שמזיו עפר איכא.

(מז) תוס' ד"ה איכא בינייהו. צריך לומר לפירושו וכו'. הר"ן כתב עוד תירוץ לדעת רש"י דהכא דבעפר תיחוח כשנותנים הביצה על גביו היא נכנסת מאילי' בתוכו, ואיהו לא עביד מידי, הלכך לית בו משום גומא. (מה שאין כן במסכת ביצה דאיירי לענין כיסוי הדם, ועביד מעשה).

(מח) תוס' ד"ה אלא למ"ד. וי"ל דמבעו"י איכא למיגזר וכו' אבל הכא לא שייך למיגזר. הקשה המהר"ם אם ר' יוסי מודה באיסור הטמנה מבעו"י, הא במעשה דאנשי טבר' מבואר בגמ' ריש ע"ב דדמי להטמנה מבעו"י, וא"כ מה שאלוהו רבנן ממעשה דאנשי טבר', הא התם גם איהו מודה דאסור מטעם הטמנה. ותיריך המהר"ם דמה שהגמ' אומרת שמעשה דאנשי טבר' דמי להטמנה מבעו"י, היינו דוקא לרבה דקאי אסיפא דלא יטמינה בחול. אבל לרב יוסף דקאי ארישא דלא יפקיענה בסודרין, אין איסורו מדין הטמנה אלא מיירי שהיו נקבים בסילון וכשהיו רוחצין בשבת היו פותחין הנקבים והיו מתערבין בהן חמי טבר' בשבת עצמה, ולא אסרו רבנן אלא מטעם מבשל בתולדות חמה, ולכן שפיר הקשו לר' יוסי, לדבריהם למה אסרו להם חכמים.

דף ל"ט ע"ב

(מט) גמ', אמר עולא הלכה כאנשי טבר'. כתב הרמב"ן דסבירא ליה דעולא דמעשה דאנשי טבר' לא דמי להטמנה, כיון דלא נתכוונו אלא להקר את החמין. א"נ ס"ל דאף דדמי להטמנה, מ"מ לא גזרו על הטמנה בתולדות חמה מבעו"י אף על פי שמוסיפין הבל, אבל גם עולא מודה שבתולדות האור אסורה הטמנה בדבר המוסיף הבל אפילו מבעו"י.

(נ) תוס' ד"ה ממעשה שעשו. וא"ת מה צריך למילף ממעשה דאנשי טבר', הא מתניתין היא. ותי' הרמב"ן והרשב"א ד"ל דזה גופא כוונת רב חסדא דמעשה שעשו אנשי טבר' הוא המקור של המשנה שאוסרת הטמנה מבעו"י. (וכן כיון הרש"ש ועיין לעיל ל"ד ע"ב בחי' הגאון רבי עקיבא איגר על רש"י ד"ה מפני).

(נא) תוס' שם. וה"ר שמואל מוורדין מפרש ממעשה אנשי טבר' בטלה הטמנה דאסור אפילו לאכול. והרמב"ן כתב דאין ההטמנה אוסרת את התבשיל באכילה אא"כ נתחמם עי"ז או שנצטמק ויפה לו, אבל בעומד בחמימותו כשעה ראשונה אין לאסור.

ושמא יחתה, מה שאין כן לביאור השני לא דמי להטמנה.

(לט) תוס' שם. ולר"י נראה דמה שהיו מתערבין לא הוה דמי להטמנה וכו'. כתב הר"ן דנפק"מ בין הביאורים בתוס' במה שאנו נוהגין ליתן בשבת מים מבושלים (כוונתו, מים דלית בהו איסור בישול) לתוך החמין. דלפי הביאורים הראשונים בתוס' יש בזה איסור הטמנה דתערובת צונן בחמין חשיבא הטמנה. מה שאין כן לר"י בכהאי גוונא ליכא איסור הטמנה.

דף ל"ט ע"א

(מ) גמ', כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת. כתב הרמב"ם (בפ"ט מה"ש ה"ג) "המבשל על האור דבר שהי' מבושל כל צרכו וכו' פטור". וכתב הרב המגיד שמקורו הוא מדין זה. ודייק הבית יוסף (סימן ש"ח) מלשון הרמב"ם דדוקא אם נתבשל כל צרכו אין בו משום בישול, אבל פחות מכן אף שנתבשל כמאכל בן דרוסאי יש בו חיוב בישול, ודלא כשיטת הרשב"א בסוגיין דכל שבא בחמין היינו שנתבשל כמאכל בן דרוסאי ולית בי' עוד איסור בישול, (ועיי"ש בבית יוסף שהאריך בשיטות הראשונים בזה). ובדרישה שם רצה לדחוק גם בדברי הרמב"ם דמבושל כל צרכו דנקט היינו שנתבשל כמאכל בן דרוסאי.

(מא) גמ', אמר ר"נ בחמה כ"ע ל"פ דשרי וכו' כי פליגי בתולדות החמה. איתא בירושלמי (פ"ג ה"ג) שחכמי בבל מפרשים דפליגי רבנן ור' יוסי בתולדות חמה, אבל חכמי א"י סברי דגם רבנן מודו דתולדות חמה שרי, ולכ"ע האיסור בהטמנה בחול ובאבק דרכים הוא מטעם שעושה חריץ. (וכשי' רב יוסף בבבלי בדעת ר' יוסי), והא דנחלקו רבנן ור' יוסי בהפקעת סודרין מיירי בסודרין שהוחמו באור ור' יוסי מתיר גם תולדות האור, וה"ה דשרי לדידי' לגלגל ביצה בצד המיחם, ורבנן אוסרים בשניהם דס"ל דתולדות האור אסירי. (כך פי' היפה עינים בירושלמי, ודלא כהפני משה שם).

(מב) גמ', כי פליגי בתולדות חמה. כתב הרשב"א דלא מצינו מי שיחמיר בשחי' מע"ש ע"ג תולדות חמה. והגאון רבי עקיבא איגר (סימן ש"ח ס"ג) מצדד דגם ע"ג תולדות האור יהי' מותר דלא גרע מכירה גרופה כיון דאין בהן חשש חיתוי.

(מג) גמ', וליפלוג נמי ר' יוסי בהא, רבה אמר וכו' רב יוסף אמר וכו'. בשו"ת מהרש"ל (סימן ס"א) הקשה מ"ט הביא הרי"ף פלוגתא דרבה ורב יוסף, הא לא נחלקו אלא אליבא דר' יוסי, ואנן קיי"ל כרבנן דאסרי בתולדות חמה ומטעם זה יש לאסור הטמנה בחול ובאבק דרכים, ותי' דפשיטא לי' להרי"ף דאי אפשר דנחלקו כ"כ בטעמי' דר' יוסי אי ליכא נפק"מ גם לרבנן, ועל כן הבינה הגמ' שאין בזה איסור דמבשל בתולדות חמה גם לרבנן כיון דאין דרך להחם חול ובאבק דרכים באור, ועיי"ש ובקרבן נתנאל (אות ש') שפלפלו בזה. אבל הרמב"ן וברשב"א כתבו דמה שהביא הרי"ף את פלוגתת רבה ורב יוסף הוא רק כדי לפרש את משנתינו דמודה בה ר' יוסי, אבל לדינא ודאי קיי"ל כרבנן דכ"ז אסור מטעם מבשל בתולדות חמה, ולכן לא הביא הרי"ף את דברי רשב"ג דמגלגלין ביצה ע"ג גג רותח, דדבריו הם בשיטת ר' יוסי ואנן קיי"ל כרבנן.

(מד) גמ', איכא בינייהו עפר תיחוח. עיין רש"י שפי' דבתיחוח ליכא למיחש למזיו. והר"ן כתב שרב האי גאון מפרש להיפך דתיחוח לא מיחלף ברמץ, אבל יש בו שמא יזיו. וכתב ע"ז הר"ן דאף על פי

שרי, ובברייתא מבואר שאסור. הא יכלה לדייק דאם תנן אסורים בשתי' כ"ש דאסורים ברחיצת פניו ידיו ורגליו, וא"כ ע"כ מתניתין גם ברחיצת פניו ידיו ורגליו איירי, וא"כ הסיפא שאוסרת מים אלו ברחיצה ביו"ט היא כב"ש, כן ביארו מהרש"א ומהר"ם, (ועיין מהרש"ל). והקשו אם כן גם למסקנא יקשה איך אוקמי' למתניתין בשיטוף כל גופו, הא ע"כ אסרה המשנה גם רחיצת פיו"ר ק"ו משתי', וא"כ הסיפא דאוסרת ביו"ט היא כב"ש. ותני' המהרש"א דכיון דהמשנה מיירי בענין להשתטף ולא ברחיצה, אף שאמת הוא שרחיצת פיו"ר אסורה בשבת ק"ו משתי', מ"מ אין לדייק מזה שהסיפא אוסרת רחיצת פיו"ר ביו"ט, דלא בזה עוסקת המשנה, (ועיין מהר"ם).

(נז) תוס' ד"ה וב"ה מתירין. משמע דוקא לרגליו וכו'. הרמב"ן פליג על תוס' וס"ל דמשמע ודאי שגם רחיצת כל גופו מתירין ב"ה, ואדרבא כ"ש הוא, דאם הנאת אבר אחד חשיבא כצורך אוכל נפש, כ"ש הנאת כל גופו, וכתב דמה ודחה ראית תוס' מהירושלמי, וכתב דדעת הירושלמי דאין היתר מלאכה ביו"ט אלא לאכילה ממש ולא לשאר הנאות, (ועיי"ש באריכות).

(נח) גמ', חדא דר"ע תלמיד הוא. עיין בפירוש רב ניסים גאון (על הגליון) דהכוונה שר"ע תלמיד גם של ר' אליעזר וגם של ר' יהושע, עיי"ש.

(נט) תוס' ד"ה אמר רבה בר בר חנה. אף על גב דר' יוחנן אית לי' הלכה כסתם משנה כו'. כתב המלא הרוצים די"ל דרבב"ח לשיטתו בגיטין (דפ"א) דס"ל דלא אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, ולכן פסק הכא משמי' דריו"ח כר' יהודה ודלא כסתם משנה.

(נב) גמ', אילימא רחיצת כל גופו וכו'. דעת הרמב"ן דגם אליבא דהצד דמתניתין מיירי ברחיצת כל גופו, לא נתכוונה הגמ' ברחיצת פניו ידיו ורגליו מותרת בחמין שהוחמו בשבת, דהא פשיטא דכיון שהוחמו בשבת אסורין הן בשתי' והן איסור הנאה ואפילו להושיט בהן אצבעו קטנה אסור. אלא כוונתה, אילימא שאפילו רחיצת כל גופו הוצרכו לאסור להם מפני שהוחמו בשבת, הא הוחמו בע"ש שרי, והתניא וכו'. (וכתב הרמב"ן שראה בתוס' שיבוש בזה. ונראה שכוונתו לקושיית רשב"א בתוס' ד"ה אלא פניו ידיו ורגליו. עיין אות נו).

(נג) גמ', להשתטף בהן כל גופו עסקינן. עיין רש"י לקמן (קמ"ז ע"ב ד"ה דלהשתטף) דפירש דשיטוף היינו ששופכן על גופו. ורחיצה פ' החכמת מנוח שמכניס את גופו למים לרחוץ שם.

(נד) גמ', לא ישתטף אדם כל גופו בין בחמין בין בצונן. טעם איסור צונן פירש הר"ן מפני שנראה כמי שרחץ מקודם בחמין, לפי שדרך הרוחצין בחמין להשתטף אחר כך בצונן כדאמרין לקמן מ"א ע"א רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן.

(נה) רש"י ד"ה בכלי. דהרואה אומר היום הוחמו. מבאר הר"ן דדרך אמבטאות של מרחצאות שהן בקרקע לשמר חומן בתוכן יום אחד, לכן בקרקע לא מיחזי כאילו חיממן היום, מה שאין כן כלי אין דרכו לשמר חומו אפילו יום אחד הלכך נראה כמי שחיממן היום.

(נו) תוס' ד"ה אלא פניו ידיו ורגליו. ומיהו קשה לרשב"א. ביאור הקושיא מ"ט הוצרכה הגמ' להוכיח דמתניתין לא איירי ברחיצת כל גופו מכח דיוק, דלפי זה רחיצת כל גופו בחמין שהוחמו מע"ש

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דף היומית" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומית ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 שbrma@gmail.com

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>